

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
49. Seri / Yıl 2006

**İSTANBUL'A GÖÇ EDEN
BİRİNCİ VE İKİNCİ NESİL GÖÇMENLER
ARASINDA EKONOMİK, SOSYAL VE
KÜLTÜREL YAŞAM AÇISINDAN FARKLILIK
OLUP OLMADIĞINA
İLİŞKİN BİR İNCELEME***

Yrd.Doç.Dr. Sema ULUTÜRK AKMAN

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Ekonometri Bölümü

ÖZET

Bu makalede, İstanbul'a göç etmiş birinci ve ikinci nesil göçmenler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamları bakımından bir farklılık olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada, İstanbul' a göç etmiş toplam 1000 denekle yapılan yüz yüze anket yöntemiyle elde edilen veriler kullanılmıştır.

ABSTRACT

In this paper it is tried to be searched whether there is a difference or not between the economic, social and cultural life of first and second generations emigrants to emigrate to Istanbul. In the study, the data obtained from 1000 respondents to emigrated to Istanbul using face to face questionnaire method is used.

1-GİRİŞ

Göç, “ekonomik, sosyal veya siyasal olayların etkisiyle bireylerin yer değiştirmesi” veya “insanların bir yerleşim yerinden diğerine temelli ya da geçici bir süre için taşınması” olarak tanımlanabilir¹.

Göç kavramına ilişkin başka tanımlar da bulunmakla birlikte, tüm bu tanımlardaki ortak noktanın “yer değiştirme” olduğunu görüyoruz. Yer değiştirme bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşiyorsa iç göç; ülkeler arasında gerçekleşiyorsa dış göç olarak adlandırılmaktadır.

Ülkemizde uzun süreden beri az gelişmiş bölgelerden iş olanaklarının daha geniş olduğu sanayi ve ticaret merkezleriyle iklim koşullarının daha elverişli olduğu turizm merkezlerine doğru bir iç göçün yaşanmakta olduğu görülmektedir. Özellikle, ülkemizin gelişmiş ve gelişmemiş bölgeleri arasındaki yaşam standardında görülen büyük farklılıklar da göçü arttırmaktadır.

Şüphesiz insanlar, yaşadıkları yerde istek, arzu ve beklentilerinin karşılanmadığı durumlarda göç etme eğilimi içine girerler. Bu noktada, yaşanılan yer açısından itici, göç edilecek yer açısından ise çekici etkiler devreye girmekte ve insanları göç olgusu içine çekmektedir.

Yaşanılan yerden başka bir yere göç etmeyi gerektirecek başlıca sebepler arasında yöredeki kaynak kıtlığı, istihdam ve ticari potansiyel yetersizliği, eğitim ve sağlık olanaklarının azlığı sayılabilir. Öte yandan, göç edilecek yeri çekici kılan temel unsurlar ise, istihdamın yanı sıra eğitim ve sağlık olanaklarının fazlalığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüldüğü gibi, yaşamakta olan yerden ayrılmayı gerektiren itici unsurlar, göç edilecek yer açısından çekici unsurları oluşturmaktadır.

Ülkemizde özellikle 1950'li yıllardan itibaren yaşanan batıya göç olgusu içinde en büyük payı -taşı toprağı altın şehir olduğuna inanılan- İstanbul almıştır. Her geçen gün devam eden göç sonucunda kentin nüfusu sürekli artmış ve nihayet Yunanistan

nüfusununⁱⁱ yaklaşık 1,5 katı kadar bir nüfusun yaşadığı çok büyük bir kent durumuna dönüşmüştür.

İstanbul'un nüfusunun bu denli fazla olması başta trafik, ulaşım ve altyapı sorunları olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel birçok sorunu da beraberinde getirmiş ve İstanbul'un kent olmanın ötesinde büyük bir köy haline dönüştüğü iddiaları tartışılır olmuştur.

Biz de bu çalışmamızla, İstanbul'a 18 yaşın üzerindeki 1965-1985 yılları arasında göç etmiş, bundan sonra birinci nesil göç edenler biçiminde ifade edeceğimiz, göçmenler ile bunların çok küçük yaşta İstanbul'a getirdikleri ya da İstanbul'da doğmuş çocukları –ki bunlara da ikinci nesil göç edenler diyeceğiz- arasında ekonomik, sosyal, kültürel yaşamları ve dünya görüşleri açısından bir farklılık oluşup oluşmadığını inceleyeceğiz.

Başka bir deyişle çocukluk ve ilk gençlik yıllarını memleketinde geçirmiş, doğduğu ve yetiştiği bölgenin şekillendirdiği birinci nesil göç edenler ile İstanbul'da doğmuş veya çok küçük yaşta İstanbul'a gelmiş dolayısıyla, İstanbul'un kent yaşamı içinde yetişmiş ikinci nesil göç edenler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel hayatları açısından bir değişim yaşanıp yaşanmadığını araştıracağız.

2- Çalışmada Kullanılan Yöntem

Çalışmamız birinci ve ikinci nesil göçmenler arasındaki farklılıkları ortaya koymayı amaçladığından 1965-1985 yılları arasında 18 yaşını doldurduktan sonra İstanbul'a göç etmiş 500 denek ile ailesi 1965-1985 yılları arasında İstanbul'a göç etmiş ve bu sırada çok küçük yaşta olan veya ailesi göç ettikten sonra İstanbul'da doğan 500 denek olmak üzere toplam 1000 deneğin kullanıldığı yüz yüze yapılan anket çalışmasına dayanmaktadır.

Başlangıçta İstanbul'a göç edenlerin bekar ve işsiz erkekler olduğu düşünülerekⁱⁱⁱ birinci nesil göçmenlerin seçiminde cinsiyet oranı kota olarak kullanılmış ve örneklem içinde deneklerin % 60'ının erkek, % 40'ının kadın olması amaçlanmıştır. İkinci nesil göçmenlerin oluşturduğu örneklem grubu içinde ise cinsiyet oranı % 50 kadın, % 50 erkek olarak uygulanmıştır.

Öte yandan, ülkemizde sürekli göç veren bölgelerin Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgeleri olması sebebiyle^{iv} birinci nesil göçmenlerin örneklem grubu oluşturulurken bu bölgelerden İstanbul' göç edenler ile görüşülmüş, diğer bölgeler çalışma dışında bırakılmıştır.

Birinci nesil göç edenler için oluşturulan örneklem grubunda okur-yazar olmayan, ilkökul ve ortaokul mezunları ile görüşülmüş, ikinci nesilde ise lise, meslek lisesi ve yüksek okul mezunlarına da yer verilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular öncelikle birinci ve ikinci nesil göç edenler için ayrı ayrı düzenlenen frekans tabloları biçiminde özetlenmiş ve böylelikle her iki grubun özelliklerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Daha sonra ise her iki grubun aynı

veya benzer sorulara verdikleri cevaplar karşılaştırılarak aralarındaki farklılıklar incelenmiştir.

3- Birinci Nesil Göç Edenler İçin Frekans Bazında Değerlendirmeler

İstanbul dışında doğup İstanbul'a göç etmiş 500 denekle yapılan ve yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen frekans bazında bulgular aşağıdaki gibidir:

-Görüşülen deneklerin % 40'ı kadın, % 60'ı erkektir ve % 47,9'u ilkokul, % 26,9'u ortaokul mezunu olup, % 19'u okuma yazma bilmekle beraber ilkokulu bitirmemiş ve % 6,2'si ise okuma yazma bilmemektedir. Görüşülen deneklerin % 96,4'ü evli, % 2'si dul, % 1'i bekar ve % 0,6'sı ise boşanmıştır.

-Öte yandan görüşülen deneklerin en son yaptıkları işlere göre dağılımı ise şöyledir: % 38,5'i işçi veya memur olarak ücretli çalışmakta, % 27'si esnaf, tüccar sınıfında yer alıp serbest faaliyet göstermekte ve % 34,5'i ise ev kadını sınıfında yer alıp çalışmamaktadır.

Görüşülen deneklerin % 40'ının kadın olduğu düşünüldüğünde, kadın deneklerin yalnızca % 5,5'inin çalışmakta olduğu anlaşılmaktadır.

-Görüşülen deneklerin doğum yerlerinin bölgelere göre dağılımına bakıldığında % 39,8'inin Karadeniz Bölgesinde, % 25,7'sinin İç Anadolu Bölgesinde, % 17,8'inin Doğu Anadolu Bölgesinde, % 16,3'ünün Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ve % 0,4'ünün ise Marmara Bölgesinde doğduğu anlaşılmaktadır.

-Görüşülen deneklere İstanbul'a göç ettikleri zaman kaç yaşında oldukları da sorulmuş ve deneklerin,

% 75'i   20 -29,
% 25'i ise   30 -39

yaşları arasında olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 1: Görüşülen Deneklerin İstanbul'a Göç Ettikleri Zaman Kaç Yaşında Olduklarına Göre Dağılımı

	%
20-29	75,0
30-39	25,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerin İstanbul'a hangi yılda göç ettikleri sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında,

% 5,4'ünün	1965-1969,
% 25,2'sinin	1970-1974,
% 29,8'inin	1975-1979,
% 39,6'sının ise	1980-1985

yılları arasında göç ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Görüşülen Deneklerin İstanbul'a Hangi Yılda Göç Ettiklerine Göre Dağılımı

	%
1965-1969	5,4
1970-1974	25,2
1975-1979	29,8
1980-1985	39,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerin göç ettikleri illerin bölgelere göre dağılımı ise Tablo 3'de yer almaktadır. Buna göre deneklerin,

% 41,1'i	Karadeniz Bölgesinden,
% 24,8'i	İç Anadolu Bölgesinden,
% 17,8'i	Doğu Anadolu Bölgesinden ve
% 16,2'si	Güneydoğu Anadolu Bölgesinden

göç etmiştir.

Tablo 3: Görüşülen Deneklerin Göç Ettikleri Bölgelere Göre Dağılımı

	%
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	17,8
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	16,2
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	24,8
KARADENİZ BÖLGESİ	41,1
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere İstanbul'a göç etmeden önce memleketlerinde ne iş yaptıkları da sorulmuş ve

% 31,8'i	işçi,
----------	-------

% 7,5'i	ücretsiz tarım işçisi,
% 5,8'i	ücretli tarım işçisi,
% 4,6'sı	kendi toprağında çiftçi,
% 0,4'ü	esnaf,
% 0,4'ü	memur

olarak çalıştığını ifade ederken % 15,6'sı işsiz olduğunu belirtmiştir. Deneklerin % 33,3'ü ise ev kadını olduğu cevabını vermiştir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4: Görüşülen Deneklerin Göç Etmeden Önce Yaptıkları İşlere Göre Dağılımı

	%
İŞSİZ	15,6
EV KADINI	33,3
ÜCRETLİ TARIM İŞÇİSİ	5,8
ÜCRETSİZ TARIM İŞÇİSİ	7,5
ÇİFTÇİ (KENDİ TOPRAĞINDA)	4,6
İŞÇİ	31,8
MEMUR	0,4
ESNAF	0,4
DİĞER	0,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere İstanbul'a göç etme nedenleri de sorulmuş ve öncelik sırasına göre başlıca üç neden söylemeleri istenmiştir. Deneklerin bu soruya verdikleri cevapların ağırlıklı ortalamaları alınarak verilen cevapların sıralanması yoluna gidilmiştir.

Tablo 5'den de görüleceği gibi deneklerin,

% 33'ü	parasal kazancının olmaması,
% 26,9'u	çocuklarının eğitimi,
% 13,8'i	daha iyi bir iş bulma ümidi,
% 10,7'si	eş durumu, evlilik,
% 9,8'i	daha önce işinin olmaması

nedeniyle İstanbul'a göç ettiğini ifade ederken % 3,9'u siyasal nedenleri, % 1,9'u ise diğer aile üyelerinin göç etmiş olmalarını gerekçe göstermiştir.

Deneklerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en önemli nedenin ekonomik olduğu anlaşılmaktadır. Verilen cevaplar içinde parasal kazançlarının olmaması % 33'lük bir paya sahiptir. Dolayısıyla, deneklerinin yaklaşık 1/3'ü parasal kazancının olmaması nedeniyle İstanbul'a göç ettiğini söylemiştir. Buna, daha iyi bir iş bulma ümidi ile göç ettiğini ifade eden % 13,8 ile, daha önce işinin olmamasını sebep gösteren % 9,8'lik kısmı da eklersek, deneklerin yaklaşık % 57'sinin (% 56,6) ekonomik koşulların zorlaması ile göç etmek durumunda kaldığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, ekonomik koşulların iyi olmamasından sonra İstanbul'a göç etmede ikinci önemli nedenin çocukların eğitimleri olduğunu anlıyoruz. Deneklerin % 26,9'u çocuklarının daha iyi bir eğitim alabilmeleri için İstanbul'a göç ettiğini söylemiştir. Dolayısıyla, görüşülen deneklerin İstanbul'a göç etmelerinde en önemli sebepler arasında öncelikle ekonomik sebeplerin yer aldığı bunu, çocuklara daha iyi bir eğitim verebilme isteğinin izlediği, siyasal nedenlerle (% 3,9) ve diğer aile üyelerinin daha önce göç etmiş olması nedeniyle (% 1,9) göç etme oranının ise nispeten daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5: Görüşülen Deneklerin İstanbul'a Göç Etme Nedenleri

	%
DAHA ÖNCE İŞİNİN OLMAMASI	9,8
PARASAL KAZANCININ ÖLMAMASI	33,0
DAHA İYİ BİR İŞ BULMA ÜMİDİ	13,8
ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ	26,9
EŞ DURUMU-EVLİLİK	10,7
SİYASAL NEDENLER	3,9
DİĞER AİLE ÜYELERİNİN GÖÇ ETMİŞ OLMASI	1,9
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere İstanbul'a göç ederken daha önce göç etmiş yakınlarından yardım alıp almadıkları da sorulmuştur.Tablo 6'dan da görüleceği gibi deneklerin,

% 84,2'si iş bulmada,

% 56,2'si ev bulmada,

% 39'u ise parasal yardım

gördüğünü ifade ederken, % 15,8'i ise herhangi bir yardım görmediğini söylemiştir.

Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, İstanbul'a daha önce gelenler sonradan gelenlere bir anlamda kılavuzluk etmiş, böylelikle aynı bölgelerden göç edenlerin

birbirlerine yakın ikamet etmeleri neticesinde İstanbul'da belli semtler belli bölge göçmenlerinin mekanı olarak adlandırılır olmuştur.

Tablo 6: Görüşülen Deneklerin İstanbul'a Göç Ederken Daha Önce Göç Etmiş Yakınlarından Yardım Alıp Almadıkları

	%
İŞ BULMADA YARDIM GÖRDÜM	56,2
EV BULMADA YARDIM GÖRDÜM	84,2
PARASAL YARDIM GÖRDÜM	39,0
YARDIM GÖRMEDİM	15,8

-Görüşülen deneklerin göç ettikleri yer ile İstanbul'u ekonomik olanaklar açısından karşılaştırması istenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 7'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 95,4'u ekonomik olanaklar açısından İstanbul'un daha iyi olduğunu ifade etmiştir. İstanbul'a göç etmede en önemli faktörün ekonomik sebepler olduğu hatırlanırsa, göç edenlerin bu anlamda İstanbul'da yaşıyor olmaktan mutlu oldukları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7: Görüşülen Deneklerden Daha Önce Yaşadıkları Yer İle İstanbul'u Ekonomik Olanaklar Açısından Karşılaştırması İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
GÖÇ ETTİĞİM YERDE DAHA İYİYDİ	3,4
İSTANBUL'DA DAHA İYİ	95,4
AYNI	1,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerin daha önce yaşadıkları yer ile İstanbul'u komşuluk ilişkileri açısından karşılaştırması istendiğinde elde edilen sonuçlar da Tablo 8'de verilmiştir. Deneklerin % 63,9'u göç ettiği yerde komşuluk ilişkilerinin daha iyi olduğunu ifade ederken, % 21,6'sı İstanbul'da daha iyi olduğunu belirtmiş, % 14,5'i ise her iki yerde de aynı olduğunu dile getirmiştir. Buna göre, denekler genel olarak memleketlerinde komşuluk ilişkilerinin daha iyi olduğunu ifade etmekte olup, bu bizi İstanbul'un koşullarının memleketlerindeki gibi sıkı komşuluk ilişkileri kurmaya izin vermediği sonucuna götürmektedir.

Tablo 8: Görüşülen Deneklerden Daha Önce Yaşadıkları Yer İle İstanbul'u Komşuluk İlişkileri Açısından Karşılaştırması İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
GÖÇ ETTİĞİM YERDE DAHA İYİYDİ	63,9
İSTANBUL'DA DAHA İYİ	21,6
AYNI	14,5
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden daha önce yaşadıkları yer ile İstanbul'u aile ilişkileri açısından karşılaştırması istendiğinde alınan cevaplar ise Tablo 9'da gösterilmiştir. Deneklerin % 51,6'sı bu soruyu göç ettiğim yerde daha iyiydi biçiminde cevaplarırken, % 27,3'ü İstanbul'da daha iyi olduğunu söylemiş, % 21,1'i ise her iki yerde de aynı olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, deneklerin yaklaşık olarak yarısı aile ilişkileri açısından memleketlerindeki yaşantının daha iyi olduğunu düşünmektedir.

Tablo 9: Görüşülen Deneklerden Daha Önce Yaşadıkları Yer İle İstanbul'u Aile İlişkileri Açısından Karşılaştırması İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
GÖÇ ETTİĞİM YERDE DAHA İYİYDİ	51,6
İSTANBUL'DA DAHA İYİ	27,3
AYNI	21,1
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerin daha önce yaşadıkları yer ile İstanbul'u geleneklere bağlılık açısından karşılaştırması istendiğinde elde edilen sonuçlar Tablo 10'da gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi, deneklerin % 60,7'si göç ettiği yer de geleneklere daha bağlı olduğunu belirtmiş, % 31,7'si ise İstanbul ile memleketleri arasında bu açıdan bir farklılık olmadığını dile getirmiştir. İstanbul'da geleneklere daha bağlı bir yaşam sürdürdüğüne inananların oranı ise % 7,6'dır.

Tablo 10: Görüşülen Deneklerden Daha Önce Yaşadıkları Yer İle İstanbul'u Geleneklere Bağlılık Açısından Karşılaştırması İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
GÖÇ ETTİĞİM YERDE DAHA İYİYDİ	60,7
İSTANBUL'DA DAHA İYİ	7,6
AYNI	31,7
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden memleketlerindeki yaşantıları ile İstanbul'daki yaşantılarını kişisel mutlulukları açısından karşılaştırması istendiğinde alınan cevaplar ise Tablo 11'de verilmiştir. Deneklerin % 76,7'si bu soruya İstanbul'da daha mutlu bir yaşam sürdürdüğü biçiminde cevap vermiş, % 15,3'ü ise memleketleri ile İstanbul'daki yaşamları arasında mutlulukları açısından bir farklılık olmadığını söylemiştir. Bu soruya göç ettiğim yerde daha mutluydum şeklinde cevap verenlerin oranı ise % 8'dir.

Tablo 11: Görüşülen Deneklerden Daha Önce Yaşadıkları Yer İle İstanbul'u Kişisel Mutlulukları Açısından Karşılaştırması İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
GÖÇ ETTİĞİM YERDE DAHA İYİYDİ	8,0
İSTANBUL'DA DAHA İYİ	76,7
AYNI	15,3
TOPLAM	100,0

Deneklerin göç ettikleri yer ile İstanbul'u çeşitli bakımlardan karşılaştırmalarının istendiği sorulara verdikleri cevaplar birlikte ele alındığında, deneklerin, ekonomik olanaklar ve kişisel mutlulukları açısından İstanbul'daki yaşantılarını daha iyi bulduğunu, geleneklere bağlılık, komşuluk ilişkileri ve aile ilişkileri açısından ise memleketlerindeki yaşamlarının daha iyi olduğuna inandıkları anlaşılıyor.

-Görüşülen deneklerden İstanbul'a göç ettikleri zamanki gelir seviyeleri ile şimdiki gelir seviyelerini karşılaştırmaları istendiğinde alınan cevaplar ise Tablo 12'de gösterilmiştir. Deneklerin,

% 68,3'ü daha iyi durumda olduğunu,

% 19,1'i çok daha iyi durumda olduğunu,

% 10,4'ü aynı durumda olduğunu

ifade etmiş, % 2,2'si ise daha kötü durumda olduğunu söylemiştir.

Görüldüğü gibi, denekler genel olarak İstanbul'da daha iyi bir gelir seviyesine ulaştığı görüşündedir. Daha önce üzerinde durulan ve deneklerden ekonomik olanaklar açısından memleketleri ile İstanbul'u karşılaştırmalarının istendiği soruya verdikleri cevaplara dönersek, deneklerin ekonomik olanaklar açısından İstanbul'daki yaşantılarını daha iyi bulduğu sonucu ile karşılaştırılır. Dolayısıyla, denekler birbirine paralel nitelik taşıyan ve kontrol amaçlı olarak sorulan bu sorulara benzer cevaplar vererek çalışmamıza verdikleri cevapları test etmemizi sağlamışlardır.

Tablo 12: Görüşülen deneklerden İstanbul'a İlk Göç Ettikleri Zamanki Gelirleri İle Şimdiki Gelirlerini Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
ÇOK DAHA İYİ DURUMDAYIM	19,1
DAHA İYİ DURUMDAYIM	68,3
AYNI DURUMDAYIM	10,4
DAHA KÖTÜ DURUMDAYIM	2,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere İstanbul'a göç ederken sahip olmayı bekledikleri refah seviyesine ulaşıp ulaşmadıkları konusunda düşünceleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 13'de gösterilmiştir. Deneklerin % 73,7'si bu soruya beklediği kadar olmasa da ulaştığını düşündüğü biçiminde cevap vermiştir. Dolayısıyla, yaklaşık olarak her dört denekten üçü beklediği refah seviyesine kısmen ulaştığına inanmaktadır. Daha önce değindiğimiz ve ekonomik olanaklar ve gelir seviyeleri ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar ile bu soruya verilen cevapların birlikte değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu üç soru birlikte ele alındığında, deneklerin ulaştıkları refah seviyesinden hoşnut olmakla beraber, beklentilerinin tamamen karşılanamadığına inandıkları sonucuna ulaşıyoruz. Dolayısıyla, denekler, İstanbul'a büyük umutlarla gelmekte, bu beklentilerini tamamıyla karşılayacak bir hayat standardına ulaşamamaları dahi, geldikleri seviyeden hoşnut olduklarını düşünmektedir.

Öte yandan, deneklerin % 22,2'si bu soruya beklediği refah seviyesine ekonomik krizden önce ulaştığı biçiminde cevap vermiştir. Dolayısıyla, yaklaşık olarak her beş denekten biri ekonomik krizden büyük ölçüde etkilendiğini dile getirmektedir.

Deneklerin % 3,8'i İstanbul'a göç etmekle beklediği refah seviyesine ulaşmadığını, % 0,2'si ise refah seviyesinin iyileşmesini zaten beklemediğini söylemiştir. Sonuç olarak, deneklerin % 4'ü refah seviyesinden hoşnut olmadığını düşünmektedir.

Tablo 13: Görüşülen Deneklerin İstanbul'a Göç Ederken Sahip Olmayı Bekledikleri Refah Seviyesine Ulaşıp Ulaşmadıklarına İlişkin Görüşleri

	%
REFAH SEVİYEMİN İYİLEŞECEĞİNİ ZATEN DÜŞÜNMEYORDUM	0,2
HAYIR, HİÇBİR ZAMAN ULAŞMADIM	3,8
KRİZDEN ÖNCE ULAŞTIĞIMI DÜŞÜNÜYORDUM	22,2
BEKLEDİĞİM KADAR OLMASA DA BİRAZ ULAŞTIM	73,7
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere hayattan beklentilerine ilişkin düşünceleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14: Görüşülen Deneklerin Hayattan Beklentilerine İlişkin Görüşleri

	%
ÇOCUKLARA İYİ BİR GELECEK	89,2
SAĞLIKLI BİR YAŞAM	85,8
YÜKSEK GELİR ELDE ETMEK	46,8
MADDİ ZENGİNLİK (KONUT, ARABA, EŞYA VB.)	44,6
İŞYERİ AÇMAK	1,0
EVLENMEK	0,2

Tablodan da görüleceği gibi, hayattan beklentilerinin ne olduğuna ilişkin soruya deneklerin, % 89,2’si çocuklarına iyi bir gelecek sağlamak, % 85,8’i sağlıklı bir yaşam sürdürmek, % 46,8’i yüksek gelir elde etmek, % 44,6’sı maddi zenginliğe sahip olmak cevabını verirken; % 1’i işyeri açmak, % 0,2’si ise evlenmek biçiminde yanıtlamıştır. Dolayısıyla, deneklerin yaşamdan beklentileri içinde çocuklarının geleceği ve sağlıklı yaşam sürdürme isteğinin öncelikli olarak yer aldığı, yüksek gelir, maddi zenginlik ve iş gibi beklentilerinin ise daha sonra geldiği anlaşılmaktadır.

-Görüşülen deneklerden çocuklarının yaşantısı ile kendi çocukluklarındaki yaşantılarını sahip oldukları ekonomik olanaklar açısından karşılaştırmaları istenmiş ve alınan cevaplar Tablo 15’de gösterilmiştir.

Deneklerin % 97,6’sı bu soruya çocuklarının ekonomik olanaklarının daha iyi olduğu biçiminde cevap vermiş, yalnızca % 0,8’i kendi çocukluğunda sahip oldukları ekonomik olanakları daha iyi bulduğunu dile getirmiş, % 1,6’sı ise herhangi bir farklılık olmadığını, koşulların değişmediğini ifade etmiştir.

Deneklerin bu soruya verdikleri cevapları, daha önce üzerinde durduğumuz, bekledikleri refah seviyesine ulaşip ulaşmadıkları ve İstanbul’a göç ettikten sonraki gelir düzeylerine ilişkin düşüncelerinin değerlendirildiği sorulara verdikleri cevaplar birlikte değerlendirildiğinde sonuçların birbirine paralel olduğu, deneklerin ekonomik olanaklar açısından İstanbul’a göç etmiş olmaları sebebiyle daha iyi bir yaşam sürdürdüklerine inandıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15: Görüşülen Deneklerden Çocuklarının Yaşantıları İle Kendi Çocukluklarındaki Yaşantılarını Ekonomik Olanaklar Açısından Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
BENİM ÇOCUKLUĞUMDA DAHA İYİYDİ	0,8
ÇOCUKLARIMINKİ DAHA İYİ	97,6
AYNI, BİR FARKLILIK YOK	1,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden, çocuklarının sahip olduğu eğitim olanakları ile kendi çocukluklarında sahip oldukları eğitim olanaklarını karşılaştırmaları istendiğinde alınan cevaplar Tablo 16'da gösterilmiştir.

Deneklerin % 97,4'ü çocuklarının sahip olduğu eğitim olanaklarının kendi çocukluklarına kıyasla daha iyi olduğunu belirtmiş, % 2,6'sı ise herhangi bir farklılık olmadığını dile getirmiştir. Bu soruya verilen cevaplar içinde hiçbir deneğin kendi çocukluğunda sahip olduğu eğitim olanaklarının daha iyi olduğunu düşünmemesi de ayrıca dikkat çekici bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 16: Görüşülen Deneklerden Çocuklarının Yaşantıları İle Kendi Çocukluklarındaki Yaşantılarını Eğitim Olanakları Açısından Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
ÇOCUKLARIMINKİ DAHA İYİ	97,4
AYNI, BİR FARKLILIK YOK	2,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden çocuklarının sahip olduğu sağlık hizmetlerinden yararlanabilme durumu ile kendi çocukluklarında sahip oldukları olanakları karşılaştırmaları istenmiş, bu soruya verdikleri cevaplar da Tablo 17'de gösterilmiştir.

Deneklerin % 95,8'i çocuklarının sahip olduğu sağlık imkanlarının kendi çocukluklarına kıyasla daha iyi durumda olduğunu söylemiş, % 3,8'i ise arada herhangi farklılık bulunmadığını dile getirmiştir. Deneklerin yalnızca 0,4'ü çocuklarından daha iyi sağlık olanaklarına sahip olduğunu düşünmektedir.

Tablo 17: Görüşülen Deneklerden Çocuklarının Yaşantıları İle Kendi Çocukluklarındaki Yaşantılarını Sağlık Hizmetleri Açısından Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
BENİM ÇOCUKLUĞUMDA DAHA İYİYDİ	0,4
ÇOCUKLARIMINKİ DAHA İYİ	95,8
AYNI, BİR FARKLILIK YOK	3,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere çocuklarının yaşantısı ile kendi çocukluklarındaki yaşantılarını aile ilişkileri açısından karşılaştırmaları halinde düşünceleri de sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Deneklerin % 79,8’i bu soruya çocuklarının aile ilişkilerinin daha iyi olduğu biçiminde cevap vermiş, % 16’sı ise herhangi bir farklılık görmediğini dile getirmiştir. Kendi çocukluğunda aile ilişkilerinin daha iyi olduğunu düşünenlerin oranı ise % 4,2’dir.

Denekler, daha önce değindiğimiz, İstanbul’daki aile ilişkileri ile memleketlerindeki aile ilişkilerini karşılaştırmalarının istendiği soruya % 51,6 oranında göç ettiği yerde daha iyiydi biçiminde cevap vermiş olmasına rağmen, çocuklarının aile ilişkilerini yaklaşık % 96 oranında daha iyi bulduğunu söylemiştir. Bu cevaplar birbiri ile çelişiyor görünmekle birlikte, deneklerin memleketlerinde kalmış bulunan aile üyeleriyle olan ilişkilerini göç etmeden önce daha iyi olduğunu söylemek istedikleri düşünülebilir. Öte yandan, çocuklarının aile ilişkilerinin iyi olduğunu düşünmeleri de İstanbul’a göç etmelerine rağmen aile üyeleriyle ilişkilerini koparmadıkları ve İstanbul’da yaşamakla beraber bir arada olmaya özen gösterdikleri biçiminde yorumlanabilir.

Tablo 18: Görüşülen Deneklerden Çocuklarının Yaşantıları İle Kendi Çocukluklarındaki Yaşantılarını Aile İlişkileri Açısından Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
BENİM ÇOCUKLUĞUMDA DAHA İYİYDİ	4,2
ÇOCUKLARIMINKİ DAHA İYİ	79,8
AYNI, BİR FARKLILIK YOK	16,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden çocuklarının yaşantısı ile kendi çocukluklarını geleneklere bağlılık açısından da karşılaştırmaları istenmiş ve verdikleri cevaplar Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19: Görüşülen Deneklerden Çocuklarının Yaşantıları İle Kendi Çocukluklarındaki Yaşantılarını Geleneklere Bağlılık Açısından Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
BENİM ÇOCUKLUĞUMDA DAHA İYİYDİ	11,5
ÇOCUKLARIMINKİ DAHA İYİ	71,9
AYNI, BİR FARKLILIK YOK	16,6
TOPLAM	100,0

Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 71,9'u çocuklarının geleneklere daha bağlı olduğunu düşünmekte, % 16,6'sı herhangi bir farklılık bulunmadığını ifade etmektedir. Deneklerin % 11,5'i ise kendi çocukluklarında geleneklere daha bağlı olduklarını söylemiştir.

İstanbul ile memleketlerini geleneklere bağlılık açısından karşılaştırmalarının istendiği soruya ise deneklerin % 60,7'si memleketinde daha iyi olduğu, % 31,7'si aynı olduğunu söylemiş, yalnızca % 7,6'sı İstanbul'da geleneklere daha bağlı yaşadıklarını dile getirmiştir (Bkz. Tablo 10).

Deneklerin bu iki soruya verdikleri cevapların birbiri ile çeliştiği görülmektedir. Bu durum, deneklerin kendi memleketleri dışında yetiştirdiği çocuklarını kendisinin benimsemiş olduğu örf, adet ve geleneklere uygun olarak yetiştirmiş olduğuna inanma çabası ile açıklanabilir.

-Görüşülen deneklerden çocuklarının yaşantısı ile kendi çocukluklarındaki yaşantılarını kişisel mutlulukları açısından karşılaştırmaları da istenmiş ve alınan cevaplar Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablodan da görülebileceği gibi, deneklerin % 84,4'ü çocuklarının, kendi çocukluklarına kıyasla, daha mutlu bir yaşam sürdüğüne inanmaktadır. Deneklerin, İstanbul'da doğan veya çok küçük yaşta gelen çocuklarının kendilerine kıyasla daha mutlu bir çocukluk geçirmesini sağlayan sebeplerden biri de şüphesiz İstanbul'a göç etmiş olmalarına bağlanabilir.

Tablo 20: Görüşülen Deneklerden Çocuklarının Yaşantıları İle Kendi Çocukluklarındaki Yaşantılarını Mutlu Olma Açısından Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
BENİM ÇOCUKLUĞUMDA DAHA MUTLUYDUK	2,6
ÇOCUKLARIM DAHA MUTLU	84,4
AYNI, BİR FARKLILIK YOK	13,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere çalışmaya kaç yaşında başladıkları da sorulmuştur. Bu soru, ev kadınları ve hiçbir zaman çalışmamış olanlar dışındaki deneklere yöneltilmiştir. Tablo 21'den görüleceği gibi deneklerin,

% 58'i	9-14
% 39'u	15-19
% 2,1'i	20-24

yaşlarında çalışmaya başladığını söylemiştir. 25-29 yaşlarında çalışmaya başlayanların oranı % 0,3, 30 yaşından sonra çalışmaya başlayanların oranı ise % 0,6 dır.

Deneklerin verdikleri cevaplar içinde % 58'inin 14 yaşından önce çalışmaya başlamış olmasıdır. Dolayısıyla deneklerin yaklaşık % 60'ı daha çocukken çalışmaya başlamıştır.

Tablo 21: Görüşülen Deneklerin Çalışmaya Başladıkları Yaşlara Göre Dağılımı

	%
9-14	58,0
15-19	39,0
20-24	2,1
25-29	0,3
30 +	0,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere bugüne kadar toplam kaç defa iş değiştirdikleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 22'de gösterilmiştir. Bu soruya da yalnızca çalışmakta olan veya hayatının belli bir döneminde çalışmış bulunan deneklerin cevap vermesi istenmiştir.

Deneklerin ,

% 50,5'i	çok, sayısız defa iş değiştirdiğini,
% 31,3'ü	birkaç kez iş değiştirdiğini,
% 17,6'sı	4-5 kez iş değiştirdiğini

söylemiştir. Çalışmakta olduğu işin ilk işi olduğunu söyleyenlerin oranı % 0,6'dır.

Görüldüğü gibi deneklerin % 50,5'i, başka bir deyişle her 2 denekten biri, sayısız defa iş değiştirdiğini ifade etmiştir. 4-5 defa iş değiştirdiğini söyleyenlerin oranı ise % 17,6'dır. Dolayısıyla, genel olarak baktığımızda deneklerin belirli ve sürekli bir işi olmadığını görüyoruz.

Tablo 22: Görüşülen Deneklerin Kaç Defa İş Değiştirdiklerine İlişkin Soruya Verdikleri Cevaplar

	%
İLK İŞİM	0,6
BİRKAÇ KEZ	31,3
4-5 KEZ	17,6
ÇOK, SAYISIZ DEFA	50,5
TOPLAM	100,0

Çalışmamıza katılan denekler içinde çalışmakta olanlara, işyerlerinde sigortalı olarak mı çalıştıkları sorulduğunda alınan cevaplar ise Tablo 23'de verilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 61'i sigortalı olarak çalıştığını söylemiş, % 38'i ise sigortasının olmadığını dile getirmiştir. % 0,9'u ise ara sıra sigortalı olarak çalıştığını belirtmiştir. Görüşülen denekler içinde % 38 oranında sigortasız çalışanın bulunması dikkat çekilmesi gereken bir noktadır. Dolayısıyla, her on denekten 4'ü herhangi bir sosyal güvenceye sahip değildir.

Tablo 23: Görüşülen Deneklerin Sigortalı Olarak Çalışıp Çalışmadıklarına İlişkin Soruya Verdikleri Cevaplar

	%
EVET, SİGORTALI ÇALIŞIYORUM	61,0
HAYIR, SİGORTASIZIM	38,0
ARA-SIRA, İSTEĞE BAĞLI SİGORTALIYIM	0,9
TOPLAM	100,0

-Görüşülen çalışmakta olan deneklere işlerini kaybetme korkusu taşıyıp taşımadıkları da sorulmuştur. Tablo 24'den görüleceği gibi, deneklerin, % 9,8'i işini kaybetme korkusu taşımadığını dile getirmiş, % 16,9'u işini kaybetme korkusu taşıdığını ifade etmiş, % 73,2'si ise bu konuda herhangi bir fikri olmadığını söylemiştir. Böyle bir soruya fikri olmadığı biçiminde cevap verenlerin, bu konuda pek de iyimser olmadıkları düşünülebilir. Nitekim, işini kaybetme korkusu taşımadığını düşünenlerin oranının yaklaşık olarak % 10 düzeyinde olması, her on kişiden yalnızca birinin işini kaybetme korkusu taşımadığını ifade etmekte, dolayısıyla, her on kişiden dokuzunun da karşı grupta yer aldığını, başka bir deyişle, işini kaybetme korkusunu en azından içinde taşıdığını göstermektedir. Denekler arasında işini kaybetme korkusunu açıkça dile getirenlerin, yani bu konuda ciddi kaygılar taşıyanların oranı ise yaklaşık % 17 düzeyindedir.

Deneklerin, daha önce değindiğimiz, kaç defa iş değiştirdiklerine ilişkin soruya verdikleri cevaplardan yalnızca, % 0,6'sının ilk işinde çalışmakta olduğu, buna karşılık, % 99,4'ünün sayısı farklı olmakla beraber –en az birkaç kez olmak üzere- iş değiştirdiği hatırlarırsa, iş kaybetme korkusunun neden bu denli yoğun olduğu anlaşılabilir.

Tablo 24: Görüşülen Deneklerin İşlerini Kaybetme KorkusuTaşıyıp Taşmadıkları

	%
EVET	16,9
HAYIR	9,8
FİKRİM YOK	73,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen çalışmakta olan deneklere işlerini kaybetmeleri halinde ne yapabilecekleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 25'de gösterilmiştir. Deneklerin, % 0,6'sı yeni bir işi kolaylıkla bulabileceğini söylerken, % 14,2'si yeni bir iş bulmasının çok zor olduğunu, % 10,8'i'si yeni bir iş bulmasının zor olduğunu, % 74,4' ise yeni bir iş bulup bulamayacağını bilemediğini dile getirmiştir. Bu soruya verilen cevaplar da bir önceki soruya verilen cevaplar gibi değerlendirilebilir. Deneklerin yalnızca % 0,6'sı kolaylıkla yeni bir iş bulabileceği fikrine sahiptir. Buna karşılık, deneklerin % 99,4' ise- derecesi farklı olmakla birlikte, kolaylıkla yeni bir iş bulabileceğini dşunmemektedir. Yeni bir iş bulma konusunda tamamen karamsar olanların oranı da % 14,2'dir. Dolayısıyla, deneklerin işlerini kaybetmeleri halinde pek iyimser olmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 25: Görüşülen Deneklerin İşsiz Kalmaları Halinde Yeni Bir İş Bulma Beklentileri

	%
YENİ BİR İŞ KOLAYLIKLA BULABİLİRİM	0,6
YENİ BİR İŞ ZOR BULABİLİRİM	10,8
YENİ BİR İŞ BULMAM İMKANSIZ	14,2
BİLMİYORUM	74,4
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere işlerini kaybetmeleri halinde yaşamlarını nasıl sürdürecekleri, başka bir deyişle kimden ya da kimlerden yardım alabilecekleri konusunda düşünceleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 26'da gösterilmiştir.

Deneklerin, % 40,1'i yeni bir iş bulana kadar ailesinin yardım edeceğini ifade etmiş, % 16,2'si ise birikimleriyle yeni bir iş bulana kadar idare edebileceğini dile getirmiştir. Dolayısıyla her 10 denekten 4'ü aile dayanışmasına güvenmekte ve ihtiyacı olduğunda öncelikle ailesinden yardım göreceğine inanmaktadır. Deneklerin % 16,2'sinin birikimleriyle idare edebileceğini söylemesi, görüşülen denekler arasında bir miktar tasarrufu olan başka bir deyişle birikimi bulunanların oranının sadece % 16,2'i olduğunu gösteriyor. Başka bir açıdan bakıldığında deneklerin % 83,8'i (100-16,2=83,8)kıyıda köşede herhangi bir tasarrufu ya da birikimi olmayan insanlardır, dolayısıyla, işlerini kaybetmeleri veya çalışamayacak durumda olmaları halinde doğrudan yardıma muhtaç hale gelmektedir. Öte yandan deneklerin % 41'i işini kaybetmesi halinde geçimlerini nasıl sağlayacakları konusunda herhangi bir fikri olmadığını dile getirmiştir. Bu cevabı iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Öncelikle, deneklerin bu konuda bir kaygısı olmadığından işsiz kalması halinde nasıl yaşayacakları ile ilgili olarak gerçekten fikri olmayabilir. Başka bir açıdan bakıldığında deneklerin karşılaşılabilecekleri kötü günler için herhangi bir hazırlığı olmadığı gibi, destek göreceği kimsesi de bulunmamaktadır, bu sebeple bir fikir sahibi olmadığını ifade etmiş olabilir. Bu soruya deneklerin yalnızca % 2,4'ü il veya ilçe derneğinden yardım görebileceğini ve bu şekilde hayatlarını sürdürebilecekleri biçiminde cevap vermiştir. Bu sonuç da gösteriyor ki, deneklerin işsiz kalmaları halinde yardımlaşma ve dayanışma derneklerinden yardım göreceklere ilişkin inanç ve güvenleri neredeyse yok gibidir.

Tablo 26: Görüşülen Deneklerin İşsiz Kalmaları Halinde Yaşamlarını Nasıl Devam Ettirecekleri

	%
YENİ BİR İŞ BULANA KADAR AİLEM YARDIM EDER	40,1
YENİ BİR İŞ BULANA KADAR İL/İLÇE DERNEĞİM YARDIM EDER	2,4
BİRİKİMLERİMLE GEÇİNEBİLİRİM	16,2
DİĞER	0,3
BİR FİKRİM YOK	41,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere yaşlılıklarında **öncelikle** neyi kendilerine güvence olarak gördükleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 27'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 71,2'si yaşlılıklarında kendilerine güvence olarak çocuklarını gördüğünü söylemiştir. Bu sonuç İstanbul'a göç etmiş deneklerin çok büyük bir çoğunluğunun çocuklarından olan beklentilerinin her şeyin üzerinde olduğunu göstermektedir. Deneklerin % 17,1'i ise yaşlılığında tasarruflarını kendine güvence kabul ettiğini dile getirmiştir. Bu oranın, işsiz kalmaları halinde yaşamlarını birikimleriyle sürdürebileceğini söyleyenlerin oranına (% 16,2) çok yakın olması sorulara verilen cevapların doğruluğunu teyit eder nitelik taşımaktadır. Deneklerin % 6,8'i emekli maaşını kendine güvence görmektedir. Deneklerin % 61'inin sigortalı

olarak çalıştığını söylediği hatırlanırsa, emekli aylığını güvence kabul edenlerin az olması birbirine tezat gibi görülebilir. Ancak, % 61 oranında sigortalı olarak çalışma durumu yalnızca çalışan denekler içindeki oranı vermektedir. Deneklerin tümü içinde değerlendirildiğinde özellikle ev hanımları çalışmayan kesim içinde yer aldığından sigortalı çalışma oranı düşüktür ve bu sebeple emekli maaşına sahip olabilecek denek sayısı da sınırlı kalmaktadır. Deneklerin % 4,2'si ise bu soruya sahip olduğu gayri menkullere güvendiği biçiminde cevap vermiştir.

Tablo 27: Deneklerin Yaşlılıkta Kendilerine Neyi Güvence Kabul Ettikleri

	%
EMEKLİ MAAŞIM	6,8
KENDİ TASARRUFLARIM	17,1
ÇOCUKLARIM	71,2
SAHİP OLDUĞUM GAYİMENKULLER	4,2
YAKINLARIM/AKRABALARIM	0,4
HİÇBİRİ	0,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere çocukları evlendiğinde birlikte oturup oturmamak konusunda düşünceleri de sorulmuş ve Tablo 28'de gösterilen cevaplar alınmıştır. Deneklerin % 87'si çocuklarının istemesi veya ihtiyaçları olması halinde birlikte oturabileceklerini dile getirmiş, % 5,3'ü kendi ihtiyacı olması durumunda çocukları ile beraber oturabileceğini söylemiştir. Bu soruya kesinlikle çocuklarımla birlikte oturmayı düşünmem diyenlerin oranı ise % 6,9'dur. Deneklerin verdikleri cevaplar aile büyükleri, çocuklar, onların eşleri ve çocuklarından oluşan büyük ve geniş aile yaşantısının ön plana çıktığını, çekirdek aile düzenine pek de iltifat edilmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 28: Deneklerin Çocukları Evlendiğinde Birlikte Oturup Oturmamaya İlişkin Görüşleri

	%
KESİNLİKLE DÜŞÜNÜRÜM	0,8
KENDİ İHTİYACIM OLURSA DÜŞÜNÜRÜM	5,3
ÇOCUKLARIM İSTERSE VEYA İHTİYAÇLARI OLURSA DÜŞÜNÜRÜM	87,0
KESİNLİKLE DÜŞÜNMEM	6,9
TOPLAM	100,0

-Görüşülen kadın deneklere evlendikten sonra çalışma durumlarında bir değişiklik olup olmadığı sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 29'da gösterilmiştir. Deneklerin % 91,9'u daha önce çalışmadığını, evlendikten sonra da çalışmadığını söylemiş, % 5,2'si daha önce çalışmasına rağmen eşinin isteği ile ayrıldığını, % 1,2'si ise çocuğu olunca çalışmayı bıraktığını ifade etmiştir. Öte yandan deneklerin % 1,2'si ise evlenmeden önce çalıştığını ve hala çalışmaya devam ettiğini dile getirmiş, % 0,6'sı da iş bulamadığı için çalışmadığını söylemiştir.

Tablo 29: Görüşülen Kadın Deneklerin Evlendikten Sonra Çalışma Durumlarında Meydana Gelen Değişiklikler

	%
ÇALIŞMIYORDUM, EVLENDİKTEN SONRA DA ÇALIŞMADIM	91,9
ÇALIŞIYORDUM, EŞİMİN İSTEĞİ İLE AYRILDIM	5,2
ÇALIŞIYORDUM, ÇOCUK OLDUĞU İÇİN AYRILDIM	1,2
ÇALIŞIYORDUM, ŞİMDİ DE ÇALIŞIYORUM	1,2
İŞ BULAMADIĞIM İÇİN ÇALIŞMIYORUM	0,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen kadın deneklere evlendikleri kişinin geçimlerini sağlaması konusunda düşünceleri de sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 30'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi, deneklerin çok büyük çoğunluğu (% 98,9) evin geçiminin erkek (koca) tarafından karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Başka bir deyişle hanımlar evin ekonomik anlamda sorumluluğunun erkeklere (kocalara) ait olduğuna inanmakta ve evlendikleri veya evlenecekleri erkeklerden bunu beklemektedirler.

Tablo 30: Görüşülen Kadın Deneklerin Eşlerinin Geçimlerini Sağlaması Konusundaki Düşünceleri

	%
EVET, SAĞLAMALI	98,9
HAYIR, BÖYLE BİR ZORUNLULUK YOK	0,6
BİR FİKRİM YOK	0,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere bütçelerinde hangi tür harcamaların hiç yer almadığı da sorulmuştur. Deneklerin bu soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 31'de verilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 58'inin bütçesinde kültür ve eğlence harcamaları hiç yer almamaktadır. Dolayısıyla, İstanbul'a göç etmiş her 10 kişiden 6 tanesi hiçbir kültürel etkinliğe veya eğlenceye katılmamaktadır.

Deneklerin % 16,4'ü hiç seyahat harcaması yapmadığını dile getirmiştir. Başka bir deyişle, deneklerin % 16,4'ü hiç seyahat etmemektedir. Kira harcaması yapmadığını ifade eden deneklerin oranı ise % 75,4'dür. Bu oran, oturduğu kendisine veya aile bireylerinden birine ait olduğunu söyleyenlerin oranlarını teyit eder niteliktedir.

Öte yandan, deneklerin % 8,6'sı telefon harcamalarının, % 5,2'si eğitim harcamalarının, % 1,2'si sağlık harcamalarının, % 0,2'si ise şehir içi ulaşım harcamalarının aile bütçelerinde yer almadığını dile getirmiştir.

Tablo 31: Deneklerin Bütçelerinde Hangi Tür Harcamaların Hiç Yer Almadığı

	%
EĞİTİM HARCAMALARI	5,2
SAĞLIK HARCAMALARI	1,2
KÜLTÜR VE EĞLENCE HARCAMALARI	58,0
TELEFON HARCAMALARI	8,6
KİRA HARCAMALARI	75,4
ŞEHİR İÇİ ULAŞIM HARCAMALARI	0,2
SEYAHAT HARCAMALARI	16,4

-Görüşülen deneklere iş dışındaki zamanlarını nasıl değerlendirdikleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 32'de gösterilmiştir. Deneklerin % 79,2'si boş zamanlarında evde televizyon seyrettiğini söylemiştir. Görüldüğü gibi televizyon görüşülen denekler açısından en önemli boş zaman geçirme aracıdır. Deneklerin % 60,8'i ise boş zamanlarını genel olarak evinde ya da akraba veya arkadaşlarını evlerinde ziyaret ile geçirdiğini ifade etmiştir. Denekler içinde arkadaş veya akrabaları ile ev ortamı dışında gezerek vakit geçirdiğini söyleyenlerin oranı ise % 31,2'dir. Öte yandan, deneklerin % 40,6'sı kahvede oturarak boş zamanı geçirdiğini söylemiştir. Dolayısıyla, bu cevabın erkek deneklerden geldiği düşünüldüğünde, kahvede zaman geçirme alışkanlığının çok önemli bir paya sahip olduğu anlaşılır.

Tablo 32: Deneklerin İş Dışındaki Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiği

	%
EVDE TV SEYREDEREK	79,2
EVLERİNDE AKRABA/ARKADAŞ ZİYARETLERİYLE	60,8
AKRABA/ARKADAŞLARLA EV DIŞINDA GEZEREK	31,2
KAHVEDE OTURARAK	40,6

-Görüşülen deneklere kadınların çalışmaları konusunda düşünceleri de sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 33'de gösterilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi, deneklerin % 1,2'si kadınların kesinlikle çalışmaması gerektiğini düşünmekte; % 80,2'si ailenin geçim sıkıntısı çekmesi halinde çalışabileceğini, % 12,4'ü kendisi istemesi halinde çalışabileceğini, % 6,2'si ise tahsil yapması halinde çalışabileceğini söylemektedir.

Tablo 33: Deneklerin Kadınların Çalışması Konusunda Düşünceleri

	%
TAHSİL YAPMIŞSA ÇALIŞMALIDIR	6,2
AİLE GEÇİM SIKINTISI İÇİNDEYSE ÇALIŞMALIDIR	80,2
KENDİ İSTİYORSA ÇALIŞMALIDIR	12,4
KESİNLİKLE ÇALIŞMAMALIDIR	1,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere en iyi evlilik şeklinin ne olduğu da sorulmuştur.Tablo 34'de deneklerin en iyi evlilik şekline ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre, deneklerin, % 81,6'sı en iyi evliliğin insanın kendisinin karar vermesiyle olabileceğini ifade ederken, % 10,2'si görücü usulü ile evliliğin, % 5,8'i hemşehri ile evliliğin, % 2'si ailenin karar verdiği kişi ile evlenmenin ve % 0,4'ü ise akraba evliliğinin en iyi evlilik şekli olduğuna inanmaktadır.

Tablo 34: Deneklerin En İyi Evlilik Şekline İlişkin Görüşleri

	%
AKRABA EVLİLİĞİ	0,4
GÖRÜCÜ USULÜ İLE EVLİLİK	10,2
HEMŞEHRİ İLE EVLİLİK	5,8
İNSANIN KENDİSİNİN KARAR VERMESİ	81,6
AİLENİN KARAR VERMESİ	2,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kız çocuklarının kaç yaşında evlenmelerini doğru buldukları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 35'de verilmiştir.

Tablodan da görüleceği gibi, kız çocuklarının kaç yaşında evlenmeleri gerektiği sorusuna, deneklerin % 75,7'si 20-25 yaşları arasında, % 18'i 15-19 yaşları arasında, % 4,7'si 26-29 yaşları arasında cevabını vermiş; % 1'i ise kendi istediği zaman evlenmesi gerektiğini söylemiştir. 30-33 yaşları arasında evlenmelerinin daha doğru olacağını

söyleyenlerin oranı % 0,6'dır. Deneklerin verdikleri cevapları bir arada değerlendirdiğimizde, kız çocuklarının çok büyük bir çoğunlukla 25 yaşından önce evlenmesi gerektiği düşüncesinin yaygın olduğunu görüyoruz.

Tablo 35: Deneklerin Kız Çocuklarının Kaç Yaşında Evlenmeleri Gerektiğine İlişkin Görüşleri

	%
KENDİSİ İSTEDİĞİ ZAMAN EVLENMELİ	1,0
15-19 YAŞLARI ARASINDA	18,0
20-25 YAŞLARI ARASINDA	75,7
26-29 YAŞLARI ARASINDA	4,7
30-33 YAŞLARI ARASINDA	0,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kız çocuklarının eğitimlerini sürdürmeleri konusunda düşünceleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 36'da gösterilmiştir. Deneklerin % 93,4'ü kız çocuklarının okutulması gerektiğini söylerken; % 4,6'sı ilköğretim mezunu olmalarının yeterli olduğunu ifade etmiş, % 2,1'i ise kız çocuklarının okutulmaması gerektiğini söylemiştir. Bu soruya verilen cevaplar arasında kız çocuklarının okutulması görüşünün oransal olarak çok önemli bir üstünlüğü bulunsa da ilköğretim mezunu olmalarını yeterli sayan, öte yandan kız çocuklarının hiç okutulmaması gerektiğini söyleyenlerin varlığı günümüz Türkiye'sinde çok manidar bir sonuç olarak karşılanmalıdır.

Tablo 36: Deneklerin Kız Çocuklarının Eğitimlerini Sürdüremeleri Konusundaki Düşünceleri

	%
KIZ ÇOCUKLARI OKUTULMALI	93,4
KIZ ÇOCUKLARI OKUTULMAMALI	2,1
İLKÖĞRETİM MEZUNU OLMALARI YETERLİ	4,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kendileri için hangi değerlerin önemli olduğu da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 37'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi denekler kendileri için en önemli değerler olarak sırasıyla çalışkanlık (% 97,2), dürüstlük (% 94), namus (% 87,4), dindarlık (% 51,8), dayanışma (% 15), şan-şöhret (% 6,6), prestij-güç (% 6,4), zenginlik (% 5,8) cevaplarını vermiştir. Dolayısıyla, deneklerin çalışkanlık, dürüstlük, namus değerlerine çok önem verdiklerini, bunların dışındakilerin ise önem

derecesinin oransal olarak çok düşük olduğunu görüyoruz. Bu soruya verilen cevaplar arasında dayanışma cevabının oransal olarak düşük kalması ilginç bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki; İstanbul'a göç etmiş ailelerin genel olarak göç ettikleri bölgeden gelmiş hemşehrilerine veya akrabalarına yakın yerlerde ikamet etme, belli bölgelere toplanma eğilimlerinin dayanışma amaçlı olabileceği düşünülürse, dayanışmaya verilen önemin daha fazla olması gerekirdi.

Tablo 37: Deneklerin Hangi Değerlerin Kendileri İçin Önemli Olduğuna İlişkin Soruya Verdikleri Cevaplar

	%
ÇALIŞKANLIK	97,2
DÜRÜSTLÜK	94,0
NAMUS	87,4
ŞAN-ŞÖHRET	6,6
DİNDARLIK	51,8
ZENGİNLİK	5,8
PRESTİJ-GÜÇ	6,4
DAYANIŞMA	15,0

-Görüşülen deneklere bayramları nasıl kutladıkları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 38'de gösterilmiştir.

Tablo 38: Deneklerin Bayramları Nasıl Kutladıkları

	%
MEMLEKETİME GİDERİM	56,2
İSTANBULDA AİLEMLE BAYRAM ZİYARETİ YAPARIM	94,2
BOŞ ZAMAN YARATTIĞI İÇİN TATİLE GİDERİM	4,4
DİĞER	2,0

Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 94,2'si bayramları İstanbul'da bayram ziyaretleri yaparak geçirdiğini, % 56,2'si memleketine gittiğini, % 4,4'ü ise boş zaman yarattığı için tatile gittiğini ifade etmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan deneklerin bayramları geleneksel yapıya uygun olarak ziyaretlerle geçirdikleri, bayramları tatil olarak değerlendirenlerin ise çok düşük bir oranda kaldıkları anlaşılmaktadır.

-Görüşülen deneklere şehir hayatının dini görevlerini yerine getirmelerini etkileyip etkilemediği de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 39'da gösterilmiştir.

Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 0,2'si şehir hayatının dini görevlerini yerine getirmelerini çok etkilediğini, % 6,1'i etkilediğini, % 51,7'si fark etmediğini, % 15,2'si etkilemediğini, % 26,8'i hiç etkilemediğini dile getirmiştir. Dolayısıyla, deneklerin, şehir hayatını dini görevlerini yerine getirmek konusunda çok büyük bir engel olarak görmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 39: Deneklerin Şehir Hayatının Dini Görevlerini Yerine Getirmeleri Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri

	%
ÇOK ETKİLİYOR	0,2
ETKİLİYOR	6,1
FARKETMİYOR	51,7
ETKİLEMİYOR	15,2
HİÇ ETKİLEMİYOR	26,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere alışverişlerinde ödemelerini hangi yöntemle yaptıkları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 40'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 96,2'si alışverişlerini nakit para ile yapmakta, % 9,2'si ise kredi kartı kullanmaktadır. Öte yandan, alışverişlerini veresiye olarak yapanların oranı da % 59,2'dir. Dolayısıyla, alışveriş aracı olarak çok büyük bir oranda nakit para kullanılmakla beraber, veresiye olarak alışveriş yapma eğilimi de oldukça yüksektir. Kredi kartı kullanımı ise denekler içinde oldukça sınırlı düzeydedir.

Tablo 40: Deneklerin Alışverişlerinde Ödemelerini Nasıl Yaptıkları

	%
NAKİT PARA İLE	96,2
KREDİ KARTI KULLANARAK	9,2
VERESİYE OLARAK	59,2

4- İkinci Nesil Göç Edenler İçin Frekans Bazında Değerlendirmeler

İstanbul'da doğan veya İstanbul dışında doğup çok küçük yaşta İstanbul'a göç eden 500 denekle yapılan ve yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen frekans bazında bulgular ise aşağıdaki gibidir:

-Görüşülen deneklerin % 51,3 'ü kadın, % 48,7'si erkektir ve % 34,8'i 18-24 yaş grubunda, % 35,2'si 25-29 yaş grubunda, % 30'u ise 30-35 yaş grubunda bulunmaktadır.

-Görüşülen deneklerin % 76,7'si bekar, % 20,7'si evli, % 1,6'sı boşanmış ve % 1'i ise duldur.

-Öte yandan, görüşülen deneklerin % 7,3'ü ilkökul, % 11,6'sı ortaokul veya dengi okul % 24,9'u lise veya dengi okul, % 55,5'i yüksekökul veya fakülte mezunu olup, % 0,6'sı ise okuma yazma bilmemektedir.

-Görüşülen deneklerin en son yaptıkları işlere göre dağılımı incelendiğinde % 60,8'inin özel sektörde ücretli olarak çalıştığını, % 4,9'unun memur olduğunu, % 27,9'unun öğrenci olduğunu, % 6,4'ünün ise ev kadını sınıfında yer alıp çalışmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 41: Görüşülen Deneklerin En Son Yaptıkları İşlere Göre Dağılımı

	%
ÖĞRENCİ	27,9
EVHANIMI	6,4
MEMUR	4,9
ÜCRETLİ ÇALIŞAN	60,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerin ailelerinin İstanbul'a hangi yılda göç ettikleri sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında (Tablo 42),

% 32,4'ünün	1965-1969,
% 30'unun	1970-1974,
% 17,1'inin	1975-1979,
% 20,6'sının ise	1980-1985

yılları arasında göç ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 42: Görüşülen Deneklerin Ailelerinin İstanbul'a Ne Zaman Göç Ettiği

	%
1965-1969	32,4
1970-1974	30,0
1975-1979	17,1
1980-1985	20,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerin göç ettikleri illerin bölgelere göre dağılımı ise Tablo 43'de yer almaktadır. Buna göre deneklerin,

% 44,6'sı	Karadeniz Bölgesinden,
% 26,7'si	Doğu Anadolu Bölgesinden
% 20,3'ü	İç Anadolu Bölgesinden ve
% 8,4'ü ise	Güneydoğu Anadolu Bölgesinden

göç etmiştir.

Tablo 43: Deneklerin Ailelerinin Hangi Bölgeden Göç Ettikleri

	%
KARADENİZ BÖLGESİ	44,6
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	26,7
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	20,3
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	8,4
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden çocuklarının şimdiki refah düzeyi ile kendilerinin çocukluklarında sahip oldukları refah düzeyini karşılaştırmaları istenmiş ve alınan cevaplar Tablo 44'de gösterilmiştir. Deneklerin, % 33,6'sı çocuklarının refah düzeyinin kendilerine oranla çok daha iyi olduğunu, % 55,7'si daha iyi olduğunu söylerken, % 8,2'si aynı bulunduğunu, bir farklılık bulunmadığını ifade etmiş, % 2,5'i ise çocuklarının kendilerine kıyasla daha kötü durumda olduğunu dile getirmiştir. Deneklerin bu soruya verdikleri cevapları bir arada değerlendirdiğimizde % 89,3'lük (33,6+55,7) bir oranla genel olarak çocuklarının daha iyi durumda oldukları düşüncesinin egemen olduğunu görüyoruz. Kendi çocukluklarında sahip oldukları refah düzeyinin çocuklarınıninkine kıyasla daha iyi bulanların oranının % 2,5 düzeyinde olması da ilgi çekici bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında, deneklerin bu soruya verdikleri cevaplardan İstanbul'a göç edilmiş olunması sonucunda önceki kuşaklara oranla refah seviyesinin zaman içinde artmış olduğu düşüncesinin yaygın olduğunu anlıyoruz.

Tablo 44: Görüşülen Deneklerin Çocuklarının Sahip Olduğu Refah Düzeyi Kendi Çocukluklarında Sahip Oldukları Refah Düzeyini Karşılaştırmaları İstendiğinde Alınan Cevaplar

	%
ÇOK DAHA İYİ	33,6
DAHA İYİ	55,7
AYNI	8,2
DAHA KÖTÜ	2,5
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden ailelerinin yaşantısı ile kendi yaşantılarını ekonomik olanaklar açısından karşılaştırmaları istenmiş ve alınan cevaplar tablo 45’de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 65,9’u ekonomik olanaklar açısından ailesine oranla daha iyi koşullarda olduğunu düşünmekte, % 15,8’i ise daha kötü durumda olduğuna inanmaktadır. Ailesi ile kendi yaşantısı arasında farklılık olmadığını söyleyenlerin oranı ise % 18,3’dür. Bu soruya verilen cevaplar da daha önceki soruya verilen cevaplar ile aynı sonucu işaret etmektedir. Şöyle ki, ailesinin yaşantısına kıyasla ekonomik olanaklar açısından daha kötü koşullarda yaşadığına inananların oranı % 15,8’dir. Daha iyi koşullarda yaşadığına inananların oranı % 65,9 ve en azından daha kötü koşullarda olmadığını söyleyenlerin oranının da % 18,3 olduğu düşünüldüğünde deneklerin genel olarak ailelerinin yaşantısına kıyasla ekonomik olanaklar açısından daha iyi koşullarda yaşadığına inandığını söyleyebiliriz.

Tablo 45: Görüşülen Deneklere Ekonomik Olanaklar Açısından Ailelerinin Yaşantıları İle Kendi Yaşantılarını Karşılaştırdıklarında Nasıl Bir Farklılık Gördükleri Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
DAHA İYİ	65,9
AYNI	18,4
DAHA KÖTÜ	15,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden komşuluk ilişkileri açısından ailelerinin yaşantısı ile kendi yaşantılarını karşılaştırmaları istenmiş ve verdikleri cevaplar Tablo 46’da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 51,8’i komşuluk ilişkilerinin ailelerine kıyasla daha kötü olduğunu düşünmektedir. Kendi komşuluk ilişkilerinin daha iyi olduğunu düşünenlerin oranı % 24,7, aileleri ile kendilerinin komşuluk ilişkileri arasında farklılık bulunmadığını düşünenlerin oranı ise % 23,5’dir. Dolayısıyla deneklerin yaklaşık yarısı ailelerinin komşuları ile ilişkilerinin kendilerine kıyasla daha iyi olduğuna inanmaktadır. Bu da bize komşuluk ilişkilerinin zaman içinde önemini yitirdiğini göstermektedir.

Tablo 46: Görüşülen Deneklere Komşuluk İlişkileri Açısından Ailelerinin Yaşantıları İle Kendi Yaşantılarını Karşılaştırdıklarında Nasıl Bir Farklılık Gördükleri Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
DAHA İYİ	24,7
AYNI	23,5
DAHA KÖTÜ	51,8
TOPLAM	100,0

Tablo 47: Görüşülen Deneklere Aile İlişkileri Açısından Ailelerinin Yaşantıları İle Kendi Yaşantılarını Karşılaştırdıklarında Nasıl Bir Farklılık Gördükleri Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
DAHA İYİ	45,4
AYNI	36,9
DAHA KÖTÜ	17,7
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden aile ilişkileri açısından kendi yaşantıları ile ailelerinin yaşantısını karşılaştırmaları istenmiş ve alınan cevaplar Tablo 47'de gösterilmiştir.

Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 45,4'ü kendilerinin aile ilişkilerinin daha iyi olduğunu, % 17,7'si daha kötü olduğunu, % 36,9'u ise herhangi bir farklılık bulunmadığını ifade etmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan deneklerin kendi aileleri ile olan ilişkilerini geçmişe kıyasla daha iyi buldukları anlaşılmaktadır.

-Görüşülen deneklerden ailelerinin yaşantısı ile kendi yaşantılarını geleneklere bağlılık açısından karşılaştırmaları istenmiş ve alınan cevaplar Tablo 48'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 43,1'i geleneklere bağlılık açısından ailelerine kıyasla daha kötü durumda olduklarını düşünmekte, % 20,6'sı ailelerine kıyasla geleneklere daha bağlı olduklarına inanmaktadır. Deneklerin % 36,2'si ise aileleri ile kendileri arasında bu anlamda bir farklılık bulunmadığı düşüncesindedir. Genel olarak baktığımızda deneklerin, zaman içinde ailelerin geleneklere bağlılıklarının azaldığı görüşünde olduğunu anlıyoruz.

Tablo 48: Görüşülen Deneklere Geleneklere Bağlılık Açısından Ailelerinin Yaşantıları İle Kendi Yaşantılarını Karşılaştırdıklarında Nasıl Bir Farklılık Gördükleri Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
DAHA İYİ	20,6
AYNI	36,2
DAHA KÖTÜ	43,1
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden kendi yaşantıları ile ailelerinin yaşantısını kişisel mutluluk açısından da karşılaştırmaları istenmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 49'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 53,1'i ailelerine oranla daha mutlu olduğunu, % 32,1'i kendi kişisel mutluluklarının ailelerine kıyasla değişmediğini, % 14,8'i ise ailesinin daha mutlu olduğunu düşündüğünü anlıyoruz. Bu soruya verilen cevaplardan da deneklerin genel olarak ailelerine kıyasla kendilerini daha mutlu hissettiğini görüyoruz.

Tablo 49: Görüşülen Deneklere Kişisel Mutlulukları Açısından Ailelerinin Yaşantıları İle Kendi Yaşantılarını Karşılaştırdıklarında Nasıl Bir Farklılık Gördükleri Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
DAHA İYİ	53,1
AYNI	32,1
DAHA KÖTÜ	14,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere sağlık olanakları açısından ailelerine kıyasla kendi yaşantılarını nasıl değerlendirdikleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 50'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 72,8'i sağlık olanakları açısından kendi koşullarını ailesine kıyasla daha iyi bulduğunu, % 14,2'si kendi koşullarının ailesine kıyasla kötü olduğunu düşünmekte, % 13'ü ise herhangi bir farklılık olmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla, deneklerin genel olarak ailesine kıyasla sağlık olanakları açısından daha iyi koşullarda yaşadığına inandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 50: Görüşülen Deneklere Sağlık Olanakları Açısından Ailelerinin Yaşantıları İle Kendi Yaşantılarını Karşılaştırdıklarında Nasıl Bir Farklılık Gördükleri Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
DAHA İYİ	72,8
AYNI	13,0
DAHA KÖTÜ	14,2
TOPLAM	100,0

Görüşülen deneklerden ailelerinin yaşantısı ile kendi yaşantılarını çeşitli bakımlardan karşılaştırmalarının istendiği yukarıda yer alan sorulara verdikleri cevapları bir arada değerlendirdiğimizde, deneklerin ekonomik olanaklar, aile ilişkileri, kişisel mutluluk ve sağlık olanakları açısından ailelerinin koşullarına kıyasla daha iyi durumda olduklarına inandıklarını, komşuluk ilişkileri ve geleneklere bağlılık ile ilgili olarak ise ailelerinin daha iyi koşullarda yaşadıklarını düşündüklerini anlıyoruz.

-Görüşülen deneklere çalışmaya kaç yaşında başladıkları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 51'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin,

% 39,9'u	15-19,
% 38,7'si	20-24,
% 11,1'i	9-14,
% 9,9'u	25-29 yaşları arasında,
% 0,3'ü ise	30 yaş ve daha üzeri yaşlarda çalışmaya başlamıştır.

Çalışmaya başladıkları yaşlara baktığımızda deneklerin yaklaşık % 40'ının 15-19 yaşları arasında çalışma hayatına atıldığını anlıyoruz. Bunu, yaklaşık % 39 ile 20-24 yaş grubu izliyor. Dolayısıyla, deneklerin yaklaşık % 80'i 15-24 yaşları arasında iş hayatına girmiş oluyor. Öte yandan çalışmaya çok küçük yaşta (9-14 yaşları arasında) başlayanların oranı da % 11,1 olup, her on denekten birinin bu yaş grubunda çalışmaya başladığını göstermektedir.

Tablo 51: Deneklerin Çalışmaya Kaç Yaşında Başladıkları

	%
9-14 yaş	11,1
15-19 yaş	39,9
20-24 yaş	38,7
25-29 yaş	9,9
30 +	0,3
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kaç defa iş değiştirdikleri de sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 52'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin, % 28,9'u çalışmakta olduğu işin ilk işi olduğunu ifade etmiş, % 42'si 2-3 defa iş değiştirdiğini, % 13,4'ü 4 defa iş değiştirdiğini dile getirmiş, % 15,7'si ise çok, sayısız defa iş değiştirdiğini söylemiş ve bu konuda rakam verememiştir. Bu sonuçlar bize, deneklerin büyük çoğunluğunun çok sayıda iş değiştirdiğini göstermektedir. Zira, ilk işinde çalışmakta olanların oranı ise sadece % 28,9'dur.

Tablo 52: Görüşülen Deneklerin Kaç Defa İş Değiştirdikleri

	%
İLK İŞİM	28,9
2-3 KEZ	42,0
4 KEZ	13,4
ÇOK, SAYISIZ DEFA	15,7
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklerden çalışmakta olanlara sigortalı olup olmadıkları da sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 53'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 67,3'ü sigortalı, % 32,7'si ise sigortasız olarak çalışmakta olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla, İstanbul'da doğmuş ya da küçük yaşta İstanbul'a göç etmiş

çalışmakta olan her on denekten yaklaşık olarak 7 tanesi sigortalı, 3 tanesi ise sigortasız olarak çalışmaktadır.

Tablo 53: Görüşülen Deneklerin İşyerlerinde Sigortalı Çalışıp Çalışmadığı

	%
EVET	67,3
HAYIR	32,7
TOPLAM	100,0

-Görüşülen çalışmakta olan deneklere işlerini kaybetme korkusu taşıyıp taşımadıkları da sorulmuştur. Tablo 54'den görüleceği gibi, deneklerin, % 25,4'ü işini kaybetme korkusu taşımadığını dile getirmiş, % 36,5'i işini kaybetme korkusu taşıdığını ifade etmiş, % 38,1'i ise bu konuda herhangi bir fikri olmadığını söylemiştir. Böyle bir soruya fikri olmadığı biçiminde cevap verenlerin, bu konuda pek de iyimser olmadıkları düşünülebilir. Nitekim, işini kaybetme korkusu taşımadığını düşünenlerin oranının yaklaşık olarak % 25 düzeyinde olması, her 4 kişiden **yalnızca** birinin işini kaybetme korkusu taşımadığını ifade etmekte, dolayısıyla, her 4 kişiden 3'ünün de karşı grupta yer aldığını, başka bir deyişle, işini kaybetme korkusunu en azından içinde taşıdığını göstermektedir. Denekler arasında işini kaybetme korkusunu açıkça dile getirenlerin, yani bu konuda ciddi kaygılar taşıyanların oranı ise yaklaşık % 37 düzeyindedir.

Deneklerin, daha önce değindiğimiz, kaç defa iş değiştirdiklerine ilişkin soruya verdikleri cevaplardan yalnızca, % 28,9'unun ilk işinde çalışmakta olduğu, buna karşılık, % 71,1'inin sayısı farklı olmakla beraber –en az birkaç kez olmak üzere- iş değiştirdiği hatırlanırsa, iş kaybetme korkusunun neden bu denli yoğun olduğu anlaşılabilir.

Tablo 54: Deneklerin İşlerini Kaybetme Korkusu Taşıyıp Taşımadıkları

	%
EVET	25,4
HAYIR	36,5
BİR FİKRİMYOK	38,1
TOPLAM	100,0

-Görüşülen çalışmakta olan deneklere işlerini kaybetmeleri halinde ne yapabilecekleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 55'de gösterilmiştir. Deneklerin, % 28,5'i yeni bir işi kolaylıkla bulabileceğini söylerken, % 21,5'i yeni bir iş bulmasının zor olduğunu, % 3,4'ü yeni bir iş bulmasının imkansız olduğunu ifade etmiş, % 46,6'sı ise yeni bir iş bulup bulamayacağını bilemediğini dile getirmiştir. Genel olarak

bakıldığında deneklerin işlerini kaybetmeleri halinde yeni iş bulma konusunda pek iyimser olmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 55: Deneklerin İşlerini Kaybetmeleri Halinde Yeni Bir İş Bulma Konusunda Düşünceleri

	%
YENİ BİR İŞ KOLAYLIKLA BULABİLİRİM	28,5
YENİ BİR İŞ ZOR BULABİLİRİM	21,5
YENİ BİR İŞ BULMAM İMKANSIZ	3,4
BİLMİYORUM	46,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere işlerini kaybetmeleri halinde yaşamlarını nasıl sürdürecekleri, başka bir deyişle kimden ya da kimlerden yardım alabilecekleri konusunda düşünceleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 56'da gösterilmiştir.

Tablo 56: Deneklerin İşsiz Kalmaları Halinde Yaşamlarını Nasıl Sürdürecekleri

	%
YENİ BİR İŞ BULANA KADAR AİLEM YARDIM EDER	40,4
BİRİKİMLERİMLE GEÇİNEBİLİRİM	17,3
DİĞER	1,5
BİLMİYORUM	40,7
TOPLAM	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, deneklerin, % 40,4'ü yeni bir iş bulana kadar ailesinin yardım edeceğini ifade etmiş, % 17,3'ü ise birikimleriyle yeni bir iş bulana kadar idare edebileceğini dile getirmiştir. Dolayısıyla her 10 denekten 4'ü aile dayanışmasına güvenmekte ve ihtiyacı olduğunda öncelikle ailesinden yardım göreceğine inanmaktadır. Deneklerin % 17,3'ünün birikimleriyle idare edebileceğini söylemesi, görüşülen denekler arasında bir miktar tasarrufu olan başka bir deyişle birikimi bulunanların oranının sadece % 17,3 olduğunu gösteriyor. Başka bir açıdan bakıldığında deneklerin % 82,7'si (100-17,3=82,7) kıyıda köşede herhangi bir tasarrufu ya da birikimi olmayan insanlardır, dolayısıyla, işlerini kaybetmeleri veya çalışamayacak durumda olmaları halinde doğrudan yardıma muhtaç hale gelmektedir. Öte yandan deneklerin % 40,7'si işini kaybetmesi halinde geçimlerini nasıl sağlayacakları konusunda herhangi bir fikri olmadığını dile getirmiştir. Bu cevabı iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Öncelikle, deneklerin bu konuda bir kaygısı olmadığından işsiz kalması halinde nasıl yaşayacakları ile ilgili olarak gerçekten fikri

olmayabilir. Başka bir açıdan bakıldığında deneklerin karşılaşılabilecekleri kötü günler için herhangi bir hazırlığı olmadığı gibi, destek göreceği kimsesi de bulunmamaktadır ve bu sebeple bir fikir sahibi olmadığını ifade etmiş olabilir. Bu soruya deneklerin hiçbiri il veya ilçe derneğinden yardım görebileceğini ve bu şekilde hayatlarını sürdürebilecekleri biçiminde cevap vermemiştir. Bu sonuç da gösteriyor ki, deneklerin işsiz kalmaları halinde yardımlaşma ve dayanışma derneklerinden yardım göreceğine ilişkin inanç ve güvenleri bulunmamaktadır.

-Görüşülen deneklere hayattan beklentilerinin neler olduğu da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 57’de gösterilmiştir.

Tablo 57: Deneklerin Hayattan Beklentilerinin Ne Olduğu Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	%
YÜKSEK GELİR	29,0
MADDİ ZENGİNLİK (KONUT, EŞYA, ARABA VB.)	14,3
ÇOCUKLARIN GELECEĞİ	8,6
EVLENMEK	8,4
İŞYERİ AÇMAK	7,6
SAĞLIKLI YAŞAM	11,6
YURT DIŞINA ÇIKMAK	9,9

Tablodan da görüleceği gibi hayattan beklentilerinin neler olduğuna ilişkin soruya deneklerin % 29’u yüksek gelir elde etmek, % 14,3’ü konut, eşya, araba vb. maddi zenginliğe sahip olma, % 11,6’sı sağlıklı bir yaşam sürdürme, % 9,9’u yurt dışına çıkma, % 8,6’sı çocuklarına iyi bir gelecek sağlama, % 8,4’ü evlenmek ve % 7,6’sı ise işyeri açmak biçiminde cevap vermiştir.

-Görüşülen deneklere yaşlılıklarında **öncelikle** neyi kendilerine güvence olarak gördükleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 58’de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 55’i kendi tasarruflarını, % 17,2’si emekli maaşını, % 12,1’i sahip olduğu gayrimenkulleri, % 5,1’i çocuklarını, % 3,1’i ise yakınlarını ve akrabalarını yaşlılığında kendine güvence olarak gördüğünü dile getirmiş, % 7,6’sı ise sayılan seçenekler arasından hiçbirini güvence olarak kabul etmediğini söylemiştir.

Deneklerin bu soruya vermiş oldukları cevapları değerlendirirken bazı deneklerin yaşlarının küçük olduğu, öte yandan denekler arasında henüz çalışma hayatına atılmamış öğrencilerin de bulunduğu, dolayısıyla yaşlılık günlerine ilişkin soruya verdikleri cevapların bir miktar temenni mahiyeti taşıdığı göz önüne alınmalıdır.

Tablo 58: Deneklerin Yaşlıklarında Kendilerine Neyi Güvence Gördükleri

	%
EMEKLİ MAAŞIM	17,2
KENDİ TASARRUFLARIM	55,0
ÇOCUKLARIM	5,1
SAHİP OLDUĞUM GAYRİMENKULLER	12,1
YAKINLARIM/AKRABALARIM	3,1
HİÇBİRİ	7,6
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere çocukları evlendiğinde birlikte oturup oturmamak konusunda düşünceleri de sorulmuş ve Tablo 59'da gösterilen cevaplar alınmıştır. Deneklerin % 29,5'i çocuklarının istemesi veya ihtiyaçları olması halinde birlikte oturabileceklerini dile getirmiş, % 4'ü kendi ihtiyacı olması durumunda çocukları ile beraber oturabileceğini, % 3,8'i ise çocukları ile birlikte oturmayı kesinlikle düşünebileceğini söylemiştir. Bu soruya kesinlikle çocuklarımla birlikte oturmayı düşünmem diyenlerin oranı ise % 62,8'dir. Deneklerin verdikleri cevaplardan aile büyükleri, çocuklar, onların eşleri ve çocuklarından oluşan büyük ve geniş aile yaşantısına pek rağbet etmeyip, çekirdek aile yaşantısını benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 59: Deneklerin Çocukları Evlendikleri Zaman Birlikte Oturmayı Düşünüp Düşünmedikleri

	%
KESİNLİKLE DÜŞÜNÜRÜM	3,8
KENDİ İHTİYACIM OLURSA DÜŞÜNÜRÜM	4,0
ÇOCUKLARIM İSTERSE VEYA İHTİYAÇLARI OLURSA DÜŞÜNÜRÜM	29,5
KESİNLİKLE DÜŞÜNMEM	62,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen kadın deneklere evlendikten sonra çalışma durumlarında bir değişiklik olup olmadığı sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 60'da gösterilmiştir. Deneklerin % 22,4'ü daha önce çalışmadığını, evlendikten sonra da çalışmadığını söylemiş, % 13,8'i daha önce çalışmasına rağmen eşinin isteği ile ayrıldığını, % 3,4'ü ise çocuğu olunca çalışmayı bıraktığını ifade etmiştir. Öte yandan deneklerin % 55,2'si ise evlenmeden önce çalıştığını ve hala çalışmaya devam ettiğini dile getirmiş, % 5,2'si de iş bulamadığı için çalışmadığını söylemiştir.

Tablo 60: Kadın Deneklere Evlendikten Sonra Çalışma Durumlarının Nasıl Değiştiği Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
ÇALIŞMIYORDUM, EVLENDİKTEN SONRA DA ÇALIŞMADIM	22,4
ÇALIŞIYORDUM, EŞİMİN İSTEĞİ İLE AYRILDIM	13,8
ÇALIŞIYORDUM, ÇOCUK OLDUĞU İÇİN AYRILDIM	3,4
HALEN ÇALIŞIYORUM	55,2
İŞ BULAMADIĞIM İÇİN ÇALIŞAMIYORUM	5,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen kadın deneklere evlendikleri kişinin geçimlerini sağlaması konusunda düşünceleri de sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 61'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi, deneklerin çoğunluğu (% 61,2) evin geçiminin erkek (koca) tarafından karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Başka bir deyişle her 10 kadından 6 tanesi evin ekonomik anlamda sorumluluğunun erkeklere (kocalara) ait olduğuna inanmakta ve evlendikleri veya evlenecekleri erkeklerden bunu beklemektedirler.

Tablo 61: Görüşülen Kadın Deneklere Evlendikleri Kişinin Geçimlerini Sağlaması Gerektiği Konusunda Düşünceleri

	%
EVET	61,2
HAYIR	28,6
BİR FİKRİM YOK	10,2
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere bütçelerinde hangi tür harcamaların hiç yer almadığı da sorulmuştur. Deneklerin bu soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 62'de verilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 16,4'ünün bütçesinde kültür ve eğlence harcamaları hiç yer almamaktadır. Deneklerin % 23,4'ü hiç seyahat harcaması yapmadığını dile getirmiştir. Başka bir deyişle, deneklerin % 23,4'ü hiç seyahat etmemektedir. Kira harcaması yapmadığını ifade eden deneklerin oranı ise % 56,4'dür. Bu oran, oturduğu evin kendisine veya aile bireylerinden birine ait olduğunu söyleyenlerin oranlarını teyit eder niteliktedir.

Öte yandan, deneklerin % 2,4'ü telefon harcamalarının, % 27,4'ü eğitim harcamalarının, % 13,5'i sağlık harcamalarının, % 2,2'si elektrik ve su harcamalarının, % 1,2'si ise şehir içi ulaşım harcamalarının aile bütçelerinde yer almadığını dile getirmiştir. Bu soruya verilen cevapları değerlendirirken öğrenci olan deneklerin

aylık/haftalık harçlıklarını kendi bütçeleri olarak değerlendirerek cevap verdikleri, dolayısıyla, elektrik-su, telefon, kira türü harcamaları kendileri karşılamadığı için bu yönde cevap verdikleri unutulmamalıdır.

Tablo 62: Deneklere Hangi Harcamaların Bütçelerinde Yer Almadığı Sorulduğunda Alınan Cevaplar

	%
EĞİTİM HARCAMALARI	27,4
SAĞLIK HARCAMALARI	3,5
KÜLTÜR-EĞLENCE HARCAMALARI	16,4
ELEKTRİK-SU HARCAMALARI	2,2
TELEFON HARCAMALARI	2,4
KİRA HARCAMALARI	56,4
ŞEHİR İÇİÇ ULAŞIM HARCAMALARI	1,2
SEYAHAT HARCAMALARI	23,4

-Görüşülen deneklere iş dışındaki zamanlarını nasıl değerlendirdikleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 63'de gösterilmiştir. Deneklerin % 22,3'ü boş zamanlarında evde televizyon seyrettiğini söylemiştir. Deneklerin % 9,3'ü ise boş zamanlarını genel olarak evinde ya da akraba veya arkadaşlarını evlerinde ziyaret ile geçirdiğini ifade etmiştir. Denekler içinde arkadaş veya akrabaları ile ev ortamı dışında gezerek vakit geçirdiğini söyleyenlerin oranı ise % 31,4'dür. Öte yandan, deneklerin % 8,2'si kahvede oturarak boş zamanı geçirdiğini söylemiştir. Deneklerin % 0,9'u ise boş zamanlarını el işi yaparak geçirdiğini ifade etmiş, % 1,7'si ise değişik cevaplar vermiştir.

Tablo 63: Deneklerin İş Dışındaki Zamanlarını Nasıl Geçirdikleri

	%
EVDE TELEVİZYON SEYREDEREK	22,3
EVDE AKRABA/ARKADAŞ ZİYARETLERİYLE	9,3
ARKADAŞ/AKRABALARLA EV DIŞINDA GEZEREK	31,4
KAHVEDE OTURARAK	8,2
EL İŞİ YAPARAK	0,9
DİĞER	1,7

-Görüşülen deneklere kadınların çalışmaları konusunda düşünceleri de sorulmuş ve verdikleri cevaplar Tablo 64'de gösterilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi, deneklerin % 7'si kadınların kesinlikle çalışmaması gerektiğini düşünmekte; % 22,8'i ailenin geçim sıkıntısı çekmesi halinde çalışabileceğini, % 46,8'i kendisi istemesi

halinde çalışabileceğini, % 23,4'ü ise tahsil yapması halinde çalışabileceğini söylemektedir.

Tablo 64: Deneklerin Kadınların Çalışmaları Konusundaki Düşünceleri

	%
TAHSİL YAPMIŞSA ÇALIŞMALIDIR	23,4
AİLE GEÇİM SIKINTISI İÇİNDEYSE ÇALIŞMALIDIR	22,8
KENDİ İSTİYORSA ÇALIŞMALIDIR	46,8
KESİNLİKLE ÇALIŞMAMALIDIR	7,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere en iyi evlilik şeklinin ne olduğu da sorulmuştur. Tablo 65'de deneklerin en iyi evlilik şekline ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Buna göre, deneklerin, % 89,6'sı en iyi evliliğin insanın kendisinin karar vermesiyle olabileceğini ifade ederken, % 4,3'ü görücü usulü ile evliliğin, % 1,2'si hemşehri ile evliliğin, % 3,1'i ailenin karar verdiği kişi ile evlenmenin ve % 1,8'i ise akraba evliliğinin en iyi evlilik şekli olduğuna inanmaktadır.

Tablo 65: Deneklerin En İyi Evlilik Şeklinin Ne Olduğuna İlişkin Düşünceleri

	%
AKRABA EVLİLİĞİ	1,8
GÖRÜCÜ USULÜ İLE EVLİLİK	4,3
HEMŞEHRİ İLE EVLİLİK	1,2
KENDİSİ KARAR VEREREK	89,6
AİLENİN KARAR VERMESİ İLE	3,1
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kız çocuklarının kaç yaşında evlenmelerini doğru buldukları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 66'da verilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi, kız çocuklarının kaç yaşında evlenmeleri gerektiği sorusuna, deneklerin % 40,5'i 20-25 yaşları arasında, % 39,1'i 26-29 yaşları arasında, % 5,9'u 30-33 yaşları arasında, % 3,7'si 15-19 yaşları arasında cevabını vermiş; % 10,8'i ise kendi istediği zaman evlenmesi gerektiğini söylemiştir. Deneklerin verdikleri cevapları bir arada değerlendirdiğimizde, kız çocuklarının çok büyük bir çoğunlukla 25 yaşından sonra evlenmesi gerektiği düşüncesinin yaygın olduğunu görüyoruz.

Tablo 66: Deneklerin Kız Çocuklarının Kaç Yaşında Evlenmeleri Gerektiği Konusunda Düşünceleri

	%
KENDİSİ İSTEDİĞİ ZAMAN	10,8
26-29 YAŞ	39,1
20-25 YAŞ	40,5
30-33 YAŞ	5,9
15-19 YAŞ	3,7
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kız çocuklarının eğitimlerini sürdürmeleri konusunda düşünceleri de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 67'de gösterilmiştir. Deneklerin % 92,3'ü kız çocuklarının okutulması gerektiğini söylerken; % 1,4'ü ilköğretim mezunu olmalarının yeterli olduğunu ifade etmiş, % 4,5'i ise kız çocuklarının okutulmaması gerektiğini söylemiş, % 1,8'i ise değişik cevaplar vermiştir. Bu soruya verilen cevaplar arasında kız çocuklarının okutulması görüşünün oransal olarak çok önemli bir üstünlüğü bulunsa da ilköğretim mezunu olmalarını yeterli sayan, öte yandan kız çocuklarının hiç okutulmaması gerektiğini söyleyenlerin varlığı günümüz Türkiye'sinde çok manidar bir sonuç olarak karşılmalıdır.

Tablo 67: Deneklerin Kız Çocuklarının Eğitimlerini Sürdüremeleri Konusunda Düşünceleri

	%
KIZ ÇOCUKLARI OKUTULMAMALI	4,5
KIZ ÇOCUKLARI OKUTULMALI	92,3
İLKÖĞRETİM MEZUNU OLMALARI YETERLİ	1,4
DİĞER	1,8
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere kendileri için hangi değerlerin önemli olduğu da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 68'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi denekler kendileri için en önemli değerler olarak sırasıyla dürüstlük (% 88,9), çalışkanlık (% 87,5), namus (% 72,7), dayanışma(% 31,2), dindarlık (% 22,7), zenginlik (% 21,5), prestij-güç (% 15,4), şan-şöhret (% 6,2) cevaplarını vermiştir. Dolayısıyla, deneklerin öncelikle çalışkanlık, dürüstlük, namus değerlerine çok önem verdiklerini, ancak bunların dışında dayanışma, dindarlık ve zenginlik gibi değerleri de göz ardı etmediklerini anlıyoruz.

-Görüşülen deneklere bayramları nasıl kutladıkları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 69'da gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 34,5'i bayramları İstanbul'da bayram ziyaretleri yaparak geçirdiğini, % 37,5'i memleketine

gittiğini, % 41,1'i ise boş zaman yarattığı için tatile gittiğini ifade etmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan ikinci nesil göç edenlerin bayramları bir tatil fırsatı olarak değerlendirilerek tatile çıktığını göstermektedir.

Tablo 68: Deneklerin Hangi Değerlerin Kendileri İçin Önemli Olduğu Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	%
ÇALIŞKANLIK	87,5
DÜRÜSTLÜK	88,9
NAMUS	72,7
ŞAN-ŞÖHRET	6,2
DİNDARLIK	22,7
ZENGİNLİK	21,5
PRESTİJ-GÜÇ	15,4
DAYANIŞMA	31,2

Tablo 69: Deneklerin Bayramları Nasıl Kutladıkları Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	%
MEMLEKETİME GİDERİM	37,5
İSTANBUL'DA AİLEMLE ZİYARETLER YAPARIM	34,5
BOŞ ZAMAN YARATTIĞI İÇİN TATİLE GİDERİM	41,1
DİĞER	1,4

-Görüşülen deneklere şehir hayatının dini görevlerini yerine getirmelerini etkileyip etkilemediği de sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 70'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 3,9'u şehir hayatının dini görevlerini yerine getirmelerini çok etkilediğini, % 12,7'si etkilediğini, % 46,2'si fark etmediğini, % 14,2'si etkilemediğini, % 23'ü hiç etkilemediğini dile getirmiştir. Dolayısıyla, deneklerin, şehir hayatını dini görevlerini yerine getirmek konusunda çok büyük bir engel olarak görmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 70: Deneklerin Şehir Hayatının Dini Görevlerini Yerine Getirmeyi Etkileyip Etkilemediği Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	%
ÇOK ETKİLİYOR	3,9
ETKİLİYOR	12,7
FARKETMİYOR	46,2
ETKİLEMİYOR	14,2
HİÇ ETKİLEMİYOR	23,0
TOPLAM	100,0

-Görüşülen deneklere alışverişlerinde ödemelerini hangi yöntemle yaptıkları da sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 71’de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi deneklerin % 87,8’i alışverişlerini nakit para ile yapmakta, % 57,6’sı ise kredi kartı kullanmaktadır. Öte yandan, alışverişlerini veresiye olarak yapanların oranı da % 10,1’dir. Dolayısıyla, alışveriş aracı olarak çok büyük bir oranda nakit para kullanılmakla beraber, kredi kartı kullanım oranı da yüksektir. Veresiye alışveriş yapma eğilimi ise ikinci nesil göç edenlerde pek yaygın değildir.

Tablo 71: Deneklerin Alışverişlerinde Ödemelerini Nasıl Yaptıklarına İlişkin Cevapları

	%
NAKİT PARA İLE	87,8
KREDİ KARTI İLE	57,6
VERESİYE	10,1
DİĞER	1,0

5-Birinci ve İkinci Nesil Göçmenler Arasında Görülen Farklılıklar

Çalışmamızın daha önceki iki başlığı altında incelediğimiz birinci ve ikinci nesil göçmenlere ilişkin frekans tablolarında yar alan bilgiler karşılaştırılarak iki nesil arasında görülen farklılıklar değerlendirilecektir. Bu amaçla, iki nesil arasında görülen temel farklılıklar, Ekonomik Koşullar ve Çalışma Yaşamı Açısından Görülen Farklılıklar ve Sosyal ve Kültürel Yaşam Açısından Görülen Farklılıklar olmak üzere iki başlık altında toplanacak ve böylelikle sunumda bir bütünlük sağlanmaya çalışılacaktır.

-Ekonomik Koşullar ve Çalışma Yaşamı Açısından Görülen Farklılıklar:

İnsanların bir yerden diğer bir yere göç etmesini gerektiren en önemli faktörün ekonomik sebepler olduğu görülmektedir. Birinci nesil göçmenler, İstanbul’da memleketlerine kıyasla daha iyi ekonomik koşullarda yaşadığına inanmakta ve çocuklarının ekonomik koşullarının ise kendi çocukluğuna oranla daha iyi olduğunu düşünmektedir. Öte yandan, ikinci nesil göçmenler ise kendilerine kıyasla çocuklarının

ekonomik şartlarının daha iyi olduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla, ekonomik koşullar her yeni nesil için daha iyi olarak algılanmaktadır.

Birinci ve ikinci nesil göçmenler sahip oldukları refah seviyelerine göre karşılaştırıldıklarında da ekonomik yaşam koşullarına paralel sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, birinci nesil göçmenler İstanbul'da ulaştıkları refah seviyesinin memleketlerine kıyasla daha iyi olduğunu düşünmekte, ikinci nesil göçmenler ise çocuklarının refah seviyelerinin kendilerine oranla daha iyi olduğuna inanmaktadır. İstanbul'a göç eden ailelerin refah seviyeleri de her yeni nesil için daha iyi olarak algılanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında, İstanbul'a göç eden birinci neslin aldığı bu göç kararının ekonomik yaşam koşulları ve sahip olunan refah seviyesi açısından gerek kendilerine gerekse çocuklarına ve torunlarına daha iyi olanaklar sağladığı anlaşılmaktadır.

Birinci nesil göçmenlerin çalışma yaşamına başlama yaşı, ikinci nesil göçmenlere kıyasla daha küçüktür. Birinci nesil göçmenlerin yaklaşık % 60'ı daha çocuk yaşta çalışmaya başlamıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, en önemli göç sebebini ekonomik faktörlerin oluşturduğu düşünüldüğünde, bu durum beklenen bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, İstanbul'da eğitim olanaklarının iyileşmesi neticesinde, birinci nesil göçmenlerin çocukları daha iyi eğitim almış, bu da çalışmaya başlama yaşını yukarıya çekmiştir.

Birinci nesil göçmenlerin yarısının sayısız defa iş değiştirdiği görülmektedir. Bunun sebebi, genel olarak meslek sahibi olmadan İstanbul'a göç etmiş olmaları ve gelir gelmez bulabildikleri ilk işte çalışmaya başlamaları olarak açıklanabilir. Meslek sahibi olmamaları iş açısından mobilitelerini arttırmakta, belirli ve devamlı bir işleri olmadığından kısa süreli işlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. İkinci nesil göçmenlerde iş değiştirme sayısının birinci nesil göçmenlere kıyasla genel olarak daha az olduğunu görüyoruz. İkinci nesil göçmenlerin ailelerine kıyasla devamlı bir işe sahip olma oranları daha yüksek olması meslek sahibi olma oranlarının daha fazla olması ile izah edilebilir. Bireylerin işlerinin devamlı olması da şüphesiz ekonomik yaşam koşullarını ve sahip olunan refah seviyesini arttıran unsurlar olarak değerlendirilebilir.

Birinci ve ikinci nesil göçmenlerin sosyal güvence sistemi altında çalışma oranları hemen hemen aynıdır. Başka bir deyişle, ikinci nesil göçmenler bu açıdan ailelerine kıyasla daha iyi koşullara sahip değillerdir.

İkinci nesil göçmenlerde işini kaybetme korkusu taşımadığını düşünenlerin oranı, birinci nesil göçmenlere göre oldukça yüksektir. Öte yandan, birinci nesil göçmenler, işsiz kalmaları durumunda yeni bir iş bulmanın kendileri için çok zor olacağını düşünmektedir. İkinci nesilde bu oranın belirgin biçimde azaldığı görülmektedir. Bu sonuçlar, ikinci nesil göçmenlerin birinci nesle kıyasla daha fazla meslek sahibi olmaları ile açıklanabilir.

Gerek birinci gerekse ikinci nesil göçmenler işsiz kalmaları durumunda öncelikle ailelerinden alacakları yardımlar ile yaşamlarını sürdüreceklerine inanmaktadırlar. Dolayısıyla, aile içi dayanışma her iki nesil için önemini korumaktadır.

Birinci nesil göçmenler, yaşlılıkları için en önemli güvence olarak öncelikle (% 70) çocuklarını daha sonra da tasarruflarını görmektedir. İkinci nesilde ise, ilk sırada tasarruflar yer almakta, daha sonra da emekli maaşı gelmektedir. Çocuklarını güvence olarak kabul edenlerin oranı ise çok düşük kalmaktadır. Birinci nesil ile ikinci nesil arasında çocuklarına bakışları açısından çok büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu yorumumuzu güçlendirecek diğer bir sonuç, deneklerin çocukları evlendiği zaman birlikte oturmayı düşünüp düşünmedikleri sorusuna verdikleri cevaplarda da karşımıza çıkmaktadır. İkinci nesil göçmenler, çocukları evlendikleri zaman birlikte oturmayı genel olarak kesinlikle düşünmediğini ifade ederken, birinci nesil göçmenler bu konuya sıcak bakmakta ve çocukları ile birlikte oturmayı düşünebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, birinci nesil göçmenler büyük ve geniş aile yaklaşımını benimsemişken, ikinci nesil göçmenler çekirdek aile yapısına yönelmiştir.

Birinci nesil göçmenler, yaptıkları alışverişlerde nakit para kullanmayı tercih etmekte, bunun dışında veresiye olarak da alışveriş yapmaktadır. Kredi kartı kullanımı birinci nesil göçmenlerde çok sınırlı kalmaktadır. İkinci nesil göçmenlerde, alışverişlerinde daha çok nakit kullanımını tercih etmekle birlikte, kredi kartı kullanımını da yaygındır. İkinci nesil göçmenlerde veresiye alışveriş yapma çok az görülmektedir.

Birinci nesil göçmenler kredi kartını pek benimseyememiş, kredi kartı yerine geleneksel vadeli alışveriş biçimi olan veresiye alışverişini tercih etmişlerdir. Bilindiği gibi, veresiye alışveriş yapmak, satıcının alıcıyı tanıması, iyi ilişki içinde olmasını gerektirir. Birinci nesil göçmenlerde komşuluk ilişkileri daha güçlü olduğundan veresiye alışveriş koşulları sağlanmakta ve bu geleneksel alışveriş biçimi geçerliliğini korumaktadır.

Birinci nesil göçmenler sahip oldukları sağlık olanakları açısından çocuklarını kendilerine kıyasla daha iyi durumda olarak tanımlamaktadır. İkinci nesil göçmenler ise çocuklarını, kendilerine kıyasla sağlık imkanları açısından daha şanslı olarak nitelendirmektedir. Benzer sonuç, eğitim imkanları açısından da söz konusudur. Dolayısıyla, sağlık ve eğitim olanakları açısından İstanbul gerek birinci nesil göçmenlere gerekse onların çocuklarına ve torunlarına daha iyi koşullar sunmaktadır.

Birinci nesil göçmenler İstanbul'da kişisel anlamda daha mutlu olduğunu ifade etmekte, çocuklarının da kendisine kıyasla daha mutlu bir yaşam sürdürdüğüne inanmaktadır. İkinci nesil göçmenler için de benzer bir sonuç geçerlidir. Onlar da, çocuklarının kendilerine kıyasla daha mutlu olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla, İstanbul'a göç etme kararını alan birinci nesil göçmenler, ailelerinin ekonomik koşullarını ve refah seviyelerini iyileştirmenin yanı sıra, sağlık ve eğitim hizmetleri açısından da onların daha iyi olanaklara sahip olmasını sağlamışlar ve bunların neticesinde onlara daha mutlu bir yaşam sürdürme yolunu açmışlardır.

-Sosyal ve Kültürel Yaşam Açısından Görülen Farklılıklar:

Birinci nesil göçmenler, memleketlerindeki komşuluk ilişkilerinin İstanbul'dan daha iyi olduğuna inanmaktadır. İkinci nesil göçmenler ise kendilerinin komşuluk

ilişkilerinin çocuklarına kıyasla daha iyi olduğunu düşünmektedir. Bu sonuçlar bize, İstanbul'a göç etmiş ailelerin komşuluk ilişkilerinin, kent yaşamına uyarak, zaman içinde zayıfladığını göstermektedir.

Birinci nesil göçmenler memleketlerinde aile ilişkilerinin daha iyi olduğunu düşünürken, çocuklarının aileleriyle ilişkilerini, kendilerinin aileleriyle ilişkilerine kıyasla daha iyi bulduğunu ifade etmektedir. İkinci nesil göçmenler ise, çocukları ile olan ilişkilerini, ebeveynlerinin kendileri ile olan ilişkilerinden daha iyi olarak tanımlamaktadır. Başlangıçta, birinci nesil göçmenlerin cevaplarında bir tutarsızlık olduğu gibi bir sonuçla karşı karşıya kalındığı düşünülse de aslında bu kent yaşamının getirdiği bir değişim olarak da kabul edilebilir. Çünkü, birinci nesil göçmenler memleketlerinde büyük ve geniş aile biçimi içinde yaşamlarını sürdürürken, İstanbul'da çekirdek aile yaşamına geçmiş, böylelikle daha az sayıda bireyden oluşan aile üyeleri arasında daha samimi ilişkiler gözlenmeye başlamıştır. İkinci nesil göçmenlerde çekirdek aile yapısı, kent yaşamının bir sonucu olarak, daha da benimsendiğinden aile ilişkilerinin daha olumlu olarak geliştiğine inanılmaktadır.

Birinci nesil göçmenler iş dışındaki zamanlarını genel olarak evde televizyon izleyerek, akraba ziyaretleri yaparak geçirirken; ikinci nesil göçmenlerde daha çok ev dışında gezerek zaman geçirilmektedir. Birinci nesil göçmenlerde kahvede oturarak zaman geçirmek de önemli bir boş zaman doldurma aracı iken, ikinci nesil göçmenlerde pek karşılaşılan bir durum değildir. Bu sonuç, birinci ve ikinci nesil göçmenlerin komşuluk ilişkilerini değerlendirmelerinde görülen farklılıklara paralel sonuçlar vermektedir. Birinci nesil göçmenler iş dışındaki zamanlarını evde veya ev ziyaretleriyle geçirmekte, dolayısıyla çevresindeki insanlarla daha yakın ilişki içinde bulunmaktadır. İkinci nesil ise, zamanını ev dışında geçirmektedir.

Birinci nesil göçmenler dini bayramları, geleneksel biçimde, evlerinde, bayram ziyaretleri yaparak veya memleketlerinde geçirmeyi tercih etmekte, ikinci nesil göçmenler ise boş zaman olarak algılayarak bir fırsat gibi değerlendirmekte ve tatile çıkmaktadır. İkinci nesilde geleneksel anlamda bayram kutlama oranının azaldığını görüyoruz.

İkinci nesil göçmenler, birinci nesil göçmenlere kıyasla dini görevlerini yerine getirmelerinin şehir hayatı sebebiyle daha çok etkilendiğini düşünmektedir. Memleketinden İstanbul'a gelmiş birinci nesil göçmenlere oranla, İstanbul'da yetişmiş ikinci nesil göçmenlerin şehir hayatının dini görevlerini yerine getirme konusunda sıkıntı yarattığını düşünmesi ilginç bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birinci nesil göçmenler için insan yaşamındaki en önemli değerler olarak çalışkanlık, dürüstlük ve namus çok önemli unsurlar olarak değerlendirilirken, ikinci nesil göçmenlerde bu unsurların önemi azalırken, zenginlik ile prestij ve güç sahibi olmanın öneminin arttığı görülüyor.

Öte yandan, birinci nesil göçmenlerin hayattan beklentileri arasında çocuklarına iyi bir gelecek sağlama, sağlıklı bir yaşam sürdürme ön sıralarda yer alırken; ikinci nesil göçmenlerde yüksek gelir elde etme, maddi zenginlik sağlama gibi hedefler ön plana

çıkılmaktadır. Dolayısıyla, gerek en önemli değerler gerekse hayattan beklentiler açısından ikinci nesil göçmenler daha maddeci bir yaklaşım sergilemektedir.

Birinci nesil göçmenler, memleketlerinde geleneklere daha bağlı bir yaşam sürdürdüklerini ifade etmekte, ikinci nesil göçmenlerde çocuklarına kıyasla geleneklere daha bağlı olduklarını düşünmektedir. Bu sonuç da, kent yaşamının doğal bir sonucu olarak, geleneklere bağlılığın azaldığı biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

İkinci nesil göçmenler, birinci nesil göçmenlere kıyasla en iyi evlilik şekli konusunda kişinin kendisinin karar vermesi gerektiğine daha çok inanmaktadır. Öte yandan, birinci nesil göçmenlerde görücü usulü ile veya hemşehri evlilik yapılmasının uygun olduğunu düşünenlerin oranı daha yüksektir. Bu iki sonuçta beklenmekle beraber birinci ve ikinci nesil açısından akraba evliliği yapmanın daha doğru olacağını düşünenlerin oranının aynı olması şaşırtıcı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Akraba evliliği sonucunda doğacak çocukların sağlığı ile ilgili olarak çok büyük sorunlar yaşanabileceği konusunda insanları aydınlatma çabalarının en azından bizim çalışmamız içinde pek de amacına ulaşamadığını üzülenek görüyoruz.

Birinci nesil göçmenlerin bütçelerinde kültür ve seyahat harcamaları genelde yer alamazken, ikinci nesil göçmenlerde bu harcama kalemlerine de rastlanmaktadır.

Birinci nesil göçmenlerde, kadınların çalışması zorunluluk halinde kabul görürken, ikinci nesil göçmenler eğitim alması halinde veya kendisinin istemesi halinde çalışması gerektiğini düşünmektedir. Nitekim, bu yaklaşımın bir sonucu olarak kadınların evlendikten sonra çalışma hayatlarında meydana gelen değişiklikler de birinci ve ikinci nesil göçmenler arasında farklılık göstermektedir. Şöyle ki, birinci nesil göçmenlerde, evlenmeden önce çalışan kadınların evlendikten sonra da çalışmaya devam etmesi oranı yalnızca % 1 iken, ikinci nesil de bu oran % 55'dir. Dolayısıyla, birinci nesil göçmenler kadınların çalışması konusunda da geleneksel yaklaşım sergilemekte ve sadece zorunluluk olması halinde kadının çalışması gerektiğine inanmaktadır.

Birinci ve ikinci nesil arasındaki bu farklılık, kadınların, evlendikleri kişinin (kocalarının) geçimlerini sağlaması konusundaki düşüncelerine de yansımaktadır. Birinci nesil göçmen kadınlar, evlendikleri kişinin ailenin ve bizzat kendilerinin geçimlerini (% 99) sağlamakla yükümlü olduğunu düşünmektedir. İkinci nesil göçmen kadınlar için bu oran daha azdır (% 60).

Birinci nesil göçmenler kız çocuklarının daha erken yaşlarda evlenmesi gerektiğine inanmaktadır. İkinci nesil göçmenlerde kız çocuklar için öngörülen evlilik yaşı daha ileridir.

Kız çocuklarının eğitimlerini sürdürmeleri konusunda birinci ve ikinci nesil arasında belirgin bir farklılık söz konusu değildir. Kız çocuklarına ve kadınlara bakış açısından birinci ve ikinci nesil üzerinde kent yaşamının getirdiği çok büyük farklılıklar oluşmamıştır.

6-Sonuç

Çalışmamızda, 1965-1985 yılları arasında yaşı 18'in üzerinde olup İstanbul'a göç eden birinci nesil göçmenlerle, aileleri bu yıllar arasında İstanbul'a göç etmiş ve bu sırada çok küçük yaşta olan veya göçten sonra İstanbul'da doğmuş ikinci nesil göçmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlarının yanı sıra dünya görüşlerinde de kent yaşamının etkisiyle çeşitli farklılıklar bulunduğu tespit edilmiştir.

NOTLAR

- * Bu çalışma, Prof.Dr. Hülya Kirmanoğlu ve Yard. Doç.Dr. Filiz Baloğlu ile birlikte 2003 yılında hazırlanan ve İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenen "İstanbul'a Göç Eden Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapılarının Zaman İçinde Değişimi" isimli çalışmanın verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
- i DEMİREL, Bekir Ali, "**Doğu'da Göçün Temelleri**", PİVOLKA, 2004, Yıl.3, Sayı.14, (Çevrimiçi), <http://www.elyadal.org/pivolka/14/goc.htm>, 28.08.2005.
- ii Ekonomik Göstergeler, İstanbul Ticaret Odası, 4. Üç Ay, 2004, s.84.
- iii ERMAN, Tahire, "**Köyden Kente Göç, Yoksulluk ve Kadın**", Uçan Haber, s.24-25. (Çevrimiçi) <http://eski.ucansupurge.org/newhtml/bulten/121/sayfa24-25.php>. 28.08.005
- iv "**Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Nüfus, Demografi ve Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu**", DPT, Ankara, 2001, (Çevrimiçi), <http://ekutup.dpt.gov.tr/nufus/oik572.pdf>.

KAYNAKÇA

- DEMİREL, Ali, "**Doğu'da Göçün Temelleri**", PİVOLKA, 2004, Yıl.3, Sayı.14, (Çevrimiçi), <http://www.elyadal.org/pivolka/14/goc.htm>, 28.08.2005.
- ERMAN, Tahire, "**Köyden Kente Göç, Yoksulluk ve Kadın**", Uçan Haber, s.24-25. (Çevrimiçi) <http://eski.ucansupurge.org/newhtml/bulten/121/sayfa24-25.php>. 28.08.005
- "**Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Nüfus, Demografi ve Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu**", DPT, Ankara, 2001, (Çevrimiçi), <http://ekutup.dpt.gov.tr/nufus/oik572.pdf>
- Ekonomik Göstergeler, İstanbul Ticaret Odası, 4. Üç Ay, 2004, s.84.